

П. К. БОЯРСЬКИЙ

Українська
ВНУТРІШНЯ
ПОЛІТИКА

Організації Українських Націоналістів

Женева, червень 1947

П. К. БОЯРСЬКИЙ

БІБЛІОТЕКА

ІМЕНІ О. ОЛЬЖИЧА

ВНУТРІШНЯ ПОЛІТИКА

Організації Українських Націоналістів

BIBLIOTHEQUE UKRAINIENNE
SIMON PETTURA
6, rue de Palestine - 75019 PARIS
FRANCE

~~687~~

4130



БІБЛІОТЕКА
ІМЕНІ О. ОЛЬЖИЧА
ВУЛ. ГРУШЕВСЬКОГО. 4

Женева, червень 1947

В С Т У П

Ми були й далі є того погляду, що писати спомини про внутрішню й зовнішню політику за останнє чвертьстоліття (що повинні бути історіософією, а не хронологією) сьогодні ще передчасно. Чому передчасно, — це зовсім зрозуміло. Поперше: українська епоха визвольних змагань останнього чвертьстоліття, в якому, чи в якій заісновували такі чи інші явища і факти, ще не закінчена, і то далеко-далеко не закінчена, щоб можна вже сьогодні дати авторитетну і серйозну їх оцінку, з якої сучасники могли б мати якусь практичну користь, а нащадки — науку. Подруге: ще не вивітрились особисті чи групові «анімотії» і пристрасті з щойно пережитого минулого, щоби, беручи на увагу людську слабкість, можна піднятися понад суб'єктивізм і дати, можливу до досягнення людини, об'єктивну оцінку того, що вона сама переживала, якщо ця оцінка мала б бути потрактована дійсно як історіософія, а не як звичайна, буденна і вульгарна, в найкращому випадку, пропаганда, або, в гіршому випадку, вирафіноване «лови злодія». Потрете: живемо в своєрідно-ненормальних — так внутрішніх, як і зовнішніх, від нас не залежних, умовинах, де з кожного кутка чигає на кожного з нас, особисто, чи групово, червона небезпека, включно до фізичного знищення, щоби ми могли собі дозволити, свідомо чи несвідомо, оправдано чи неоправдано, оперті на знанні і фактах, чи лише на фантазії, здогадах, припущеннях та хотіннях, впливаючих із ненависти, без відповідально висловлювати прилюдно, в пресі свої думки чи погляди про ті чи інші рухи чи явища в нашому політичному житті за останнє чвертьстоліття.

А якщо вже хочеться писати про «українську світоглядovu кризу», то треба її бачити там, де вона дійсно є, а не там, де її хочеться мати. А якщо пишеться про «український мир», то треба дійсно писати так, щоби причи-

нитися до того миру, а не роздмухувати по жар ненависти й боротьби, як це робить систематично, від самого початку своєї появи, аж по сьогодні «українська демократична думка» з «На Чужині».

Писання про те, що український націоналізм це «інфекція фашизму», та що українська «націоналістична ідеологія» «кристалізувалась в 1920—1930 роках» під впливом «політичних подій в Італії в 1922 р.» і тих, «що довший час назрівали в Німеччині і завершилися остаточно гітлерівським переворотом в 1933 р.» (подумайте лише, що за «благородні» і «чесні» інтенції авторів, в сьогоднішній, на їхню думку, кон'юнктурі), та що український націоналізм і націоналістична ідеологія «це чужі ідеї», «перейняті» від «націоналізму середущої Європи», які «під подувом вітрів з закордону», «творилися закордоном, — і знову головно в Празі» і т. д. і т. д. нісенітниця, ці писання нагадують ворожу польсько-ендецьку «тезу», що «українців вдумав граф Стадіон».

Далі, писанина про те, що український націоналізм, як «новий вождівський світогляд, став до боротьби зі старим, демократичним» (знов «чесність з собою»), на який, як «політичних реалістів, що дивилися холодно й тверезо, — гляділи, як на свого роду зрадників, хоч вони для скріплення своєї нації хотіли використати, що було можливим», бо «остаточна мета була спільна визнавцям одного і другого світоглядів — відбудова незалежної суверенної соборної держави», — це вже є вершок або незнання, або тенденційного фальшування внутрішньої і зовнішньої української політичної дійсності 1920-х років, щоб тим способом у читачів викликати враження, що український націоналізм, як «чужа ідея» «нових вітрів з закордону», як «фатальна імпортівана ідея — ірраціоналізму і імперіялізму у політиці й у житті взагалі», «політичною романтикою і міражами», «патріотичними фразами» та «диктаторсько-провідницькою системою» і тоталізмом почав боротьбу з Богом духа винними «політичними реалістами» — демократами, які хотіли лише «скріплення своєї нації» та «відбудови незалежної суверенної соборної української держави». Коротко — український націоналізм і націоналісти, це, на думку «На Чужині», «моголи-моголи», які своєю боротьбою з українськими демократами лише «обнизили загальний рівень інтелігенції».

Читаючи ці і їм подібні «історіософічні» писання в «На Чужині», читач не міг збагнути, про що властиво йде авторам тих писань, і що їх примусило, вже сьогодні, займатися «історіософією», далеко незакінченої епохи визвольних змагань, та представити їх так у аж до болю викривленному дзеркалі, і то коштом української національної амбіції! Бо ж представляти український націоналізм, який, впродовж останнього чвертьстоліття, аж до останніх днів, має «єдину реальну вартість для справи визволення української нації», бо «інші партії були пасивними глядачами тих історичних подій», як пише американська українська «Свобода» з дня 15 і 16 січня 1947, і який склав стільки жертв із людського життя на вівтарі Батьківщини, як кажемо, представляти той націоналізм, як «чужі ідеї», які «змутилися чужими силами» і називати той світогляд «суспільно-душевною недугою, що ширилась, як пошесть, і неминуче вела до катастрофи», та закликати до боротьби з ним, як це робить «На Чужині», — на те треба бути позбавленим національної амбіції і почуття міри у «ненависницьких комплексах», або мати в тому якусь скриту тенденцію!

Загадку тієї «історіософічної» писанини розв'яже нам «На Чужині» ч. 4 з дня 17 травня 1947, що закінчує писанину про «український мир» (читай: розправу з українським націоналізмом і націоналістичним рухом), де на стор. 3 написано: «Головна справа внутрішньої української політики — це очищення ненависницьких комплексів від усіх чужих накипів». «...щоб очищені від ненависництва і чужих політичних встрявань і привнесень суперництва скерувати до їх природніх джерел і таким чином зробити їх творчими для української культури і державности.»

«Це й є основні завдання внутрішньої політики національно-державного руху». «Череном національно-державного руху став український громадський рух, який створювався в воєнні роки. В нім створювали головні організовані осередки нової східньої еміграції, далі групи давньої еміграції, що стояли найближче до державного осередку Української Народньої Республіки, і вкінці частина галицького громадянства, що вважала всі дотеперішні західньо-українські поділи в нових умовах перестарілими і неpotрібними. — Опріч тих кіл, до руху пристали нові придні-

пряньські осередки (які і котрі?!) і окремі громадяни, що були поза рамами громадськості, і нині ці люди також зайняли чільні місця (це найважливіше!) в тім творчім русі». «Таким чином наш рух, рух доосереднього спрямування, стає **нхсієм** Ідеї нового політичного режиму (якого?!) в протилежності до груп і партій, що живуть тенденціями за всяку ціну зберегти і надалі себе, та дотеперішні міжпартійні взаємини і порахунки». «Цим наш рух знову виходить поза межі партійного егоїзму, в сферу, де політика зустрічається з етикою». І закінчує — «Національно-державний рух живе вірою, що переможуть правда, мораль і законність і на них утвердиться українська державна свобода.»

Отже ж, звичайна — найзвичайнісінька пропаганда, за новоствореним «рухом».

Ми наразі здержуємось від висловлювання наших думок відносно того новоствореного «руху».

Ми також віримо, що переможе, вистарчить, мораль, а правда і законність вже тоді прийде самозрозуміло й, майже, автоматично. За те все, власне, й змагається український націоналізм, який саме й є українським національно-державницьким (не «державним», бо такий не може існувати, хібащо його робили б держави, а держави, наразі, не «рухаються» рухом від чвертьстоліття, і то некон'юнктурно. Але ми не можемо ніяк повірити, щоб до тієї перемоги міг чимнебудь причинитися «національно-державний рух» з його «громадськістю», який реклямує себе в «На Чужині» і який з егоїстичних мотивів власного «руху» фальшує історію власного народу, і то найжертвеннішу його епоху визвольних змагань впродовж останнього чвертьстоліття, і то лише на те, щоби виправдати появу свого «руху» сумнівної доцільності, та улегшити собі пропаганду того ж «руху». В котрій точці тут у тому «рухові» і його пропаганді «політика зустрічається з етикою», того аж ніяк не можна віднайти і відгадати, хіба лише в негативному розумінні. І слушно заявляє автор «Українського миру», що «Наш рух не думає дешевим способом облегшувати собі завдання. Як із тих «історіософічних» писань «На Чужині» виходить, то той «рух» дійсно рішив дорогим способом облегшити собі завдання», бо — національною амбіцією власного народу. Але марні намагання: той

спосіб не «облегшити завдань». Бо ж живуть ще люди, які творили цю історичну дійсність українського народу за останнє чвертьстоліття, яку вже сьогодні «ненависники» з «На Чужині» намагаються сфальшувати і спростачити, щоб «облегшити собі завдання».

І цього не можна промовчати, «бо сміються сторонні люди»!

Колись один українець сказав одному чужинцеві, який плів теревені про Україну, що «на те, щоб говорити про Україну, треба знати й розуміти історію України, а ви її, як бачу, не знаєте». Писати про український націоналізм так, як пише «На Чужині», це значить потрапити в «ірраціоналізм» і «волютаризм», але того вульгарного характеру, тобто: так собі «уявляю», бо так хочу собі уявити і мати.

І це, власне, змушує нас поступитися в дечому в нашому погляді передчасности, висловленому на початку, та сказати дещо про нашу внутрішню політичну дійсність останнього чвертьстоліття. Робимо це з болем серця. Але робимо це в ім'я рятуння національної честі українського народу і героїв-жертв, які впали на полі слави чинних визвольних змагань українського народу за останнє чвертьстоліття і далі падають не в ім'я «чужих ідей», що «змутилися чужими силами», не в ім'я групових амбіцій чи політичних спекуляцій тих, які сьогодні в кон'юнктурних «пових умовах перестарілим і непотрібним» вважають те, що вчора по волі, чи неволі, чи «ради страху юдейського» проповідували, а сьогодні проповідують новий «рух», — лише робимо в ім'я невмирущої і вічної української правди, яка є «голосна та правда, як Господа Слово», яка вела їх, тих героїв, що впали і падають, від початку, і поведе їх аж до остаточної перемоги!!

Свою «історіософію» опираємо на дійсних фактах. Ще живуть люди, які також переживали цю дійсність і знають ці факти, бо в деяких брали безпосередньо участь, так, що, коли в нас несвідомо, щось пропущено, чи неповно, або не так висвітлено, ми радо помістимо доповнення, чи виправлення.

I.

УКРАЇНЬСЬКА ВНУТРІШНЯ ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ В 1920-Х РОКАХ

Щоби зрозуміти і правильно оцінити український націоналістичний рух та його українську внутрішню політику і його внутрішні та зовнішні чинні визвольні змагання, до того потрібно знати й усвідомити собі українську політичну дійсність так зовнішню, як і внутрішню, яка заіснувала й існувала в двадцятих роках, по втраті Української Держави з 1918—1920 років.

По втраті Української Самостійної Держави в 1920 році, український народ опинився в ситуації, яка, майже дослівно, нагадувала ситуації по втраті княжої держави і по втраті гетьманської держави.

З історії нам відомо, що по втраті княжої держави Україна попала під окупацію чужонаціонально-державних сил. Чужонаціонально-державні сили повелися з українським народом, як із невільником примушуючи його, як переможений і поневолений народ, працювати на користь переможців. Всякий спротив був вогнем і мечем переможцями здавлюваний.

Тодішній українській провідній верстві.— чи то княжого, чи боярського, чи ще якогось іншого провідного роду, лишалось до вибору: або залишитись при своєму народі і ділити з ним долю і недолу та очолити його визвольні змагання, або погодитися з дійсністю окупації — поневолення, та без аспірації визволення включитися в провідну верству народу-окупанта, щоби тим способом запевнити собі місце в провідній верстві, байдуже що народу-окупанта, та забезпечити за собою маєтності, тобто, висловлюючись сьогоднішньою термінологією, піти по лінії «політичного реалізму».

«Для панства лукавого і лакомства нещасного», тодішня українська провідна верства в більшості вибрала це друге і погодившись з дійсністю окупації — поневолення, та зрезигнувавши з визвольних змагань і визволення, включилася в провідну верству народу-окупанта, забезпечуючи за собою провідні місця і маєтності, байдуже, що з ласки окупанта. Але мало того. Тодішня українська провідна верства, «для панства лукавого і лакомства нещасного» не лише покинула свій нарід і перейшла в чужий табір окупанта, але дала себе ужити окупантові, як знаряддя в боротьбі з українським народом і його визвольними змаганнями. Оці всі Потоцькі, Сапіги, Четвертинські, Любомирські, Сангушки, Чорторийські, Вишневецькі і т. д., все це бувша українська провідна верства, яка перейшла у ворожий табір і звідти, під наказами окупанта, почала боротьбу з власним народом і його визвольними змаганнями.

Український нарід, залишений провідною верствою напризволяще, почав і провадив змагання за своє визволення і відбудову власної держави власними силами. Ці змагання відомі з історії, як козацький рух, чи козачина.

Впродовж цих змагань українського народу, виросла і оформилась нова українська провідна верства, яка очолила визвольні змагання і завершила їх відновленням Української Держави в 1648 році, під проводом «Козацького Вождя» — «Dux Cosagum», (такий був офіційний титул Хмельницького ще в 1648 році, а про Мусолінія і Гітлера тоді ще «здається» невідомо було) Великого Гетьмана Богдана.

По смерті великого Гетьмана Богдана, не під силу було його наступникам вдержати самостійність Української Держави, навіть такому зручному полководцеві і політикові, як гетьман Іван Мазепа. Українська Гетьманська Самостійна Держава впала під ударами північного сусіда-ворога Москви і західнього сусіда-ворога Польщі.

І знов же таки, як колись по княжій добі-державі, так і тим разом у гетьманській і по гетьманській добі-державі, до упадку Української Самостійної Держави і поневолення українського народу, не мало прислужилася, але вже лише частина провідної верстви українського народу, — козацька старшина, яка також для «панства лукавого і ла-

комства нещасного», пішла на послуги московських царів чи цариць і помагала розпинати «Вдову сиротину». «Дух Руїни», «царя-голоти» бенкетував на згарищах гетьманської Української Самостійної Держави. «Дух Руїни» «політичних реалістів, що дивилися холодно й тверезо», тріумфував над поваленою ворогами «ірраціональною» «політичною романтикою», «авторитарною», «Вождівською» гетьманською, Самостійною Українською Державою Великого Гетьмана Богдана — *Dux Cosarum*.

Український нарід, який вдруге, впродовж історії, залишений, хоч не без решти, так як по княжій державі, своєю провідною верствою, «політичними реалістами», що дивилися «холодно й тверезо», на щастя, не попав під вплив «політичного реалізму», його верхівки, але, в своєму «ірраціоналізмі» і «політичній романтиці», продовжував боротьбу з окупантами, з тугою вичікуючи на «авторитарний» «вождівський» провід, який оформив би ці його самотужні визвольні змагання. Але, на превеликий жаль і на горе українському народові, новий «*Dux Cosarum*», новий Вождь не з'явився. Поза духовими геніями — Вождями, як Шевченко, Леся Українка, Франко, які піддержували український нарід в його «ірраціоналізмі» і «політичній романтиці», і не дозволяли попадати в «політичний реалізм» і зневіру, але казали «проти надій сподіватися», бо прийде час коли «труснеш Кавказ, вперезешся Бескидом і покотиш гомін волі», і коли «Від Кавказу по Сян лиш один буде лан, його власником нарід цілий, України вінець золотий», як кажемо, поза тими геніями духа, не з'явився ніхто, хто б удуховлені народні маси оформив і повів до чину!

І ці духові Вожді врятували український нарід перед «політичним реалізмом», чи, краще кажучи, політичним загниванням, вдержуючи його в «політичній романтиці», тобто, в постійній боротьбі з окупантом за своє духово-культурне і політичне визволення.

І той час волі, проповідуваний українськими духовими Вождями — геніями, прийшов. Прийшов він у 1917 році. Але, на превеликий жаль, тодішня провідна верства українського народу, вихована в «політичному реалізмі» і «боротьбі за існування», позбавлена всякої «політичної

романтики», не була приготована на той час до політичної волі і поза соціалістичну «боротьбу за існування», на нічого більше здобутися не могла. Тодішні чоловічі люди української провідної верстви, просто заявляли й оголошували, що «самостійництво є ідеєю, котра виходить з розпуки... революція знищила царизм і всякі підстави самостійництва...» (Винниченко). Щойно український народ своєю «політичною романтикою», по році вичікувань, заставив свою провідну верству залишити свій «політичний реалізм», і проголосити IV Універсал народньої «політичної романтики». Але це проголошення Самостійної Української Держави, по році революції, було вже дійсно лише політичною романтикою. Впродовж року революції сусіди-вороги зуміли обставити Україну своїми агентами, які нищили самостійницький дух українського народу і його заходи над відбудовою Української Самостійної Держави, а рівночасно з тим зуміли змобілізувати свої власні сили, щоби ззовні напасти на Україну і її поневолити.

І так воно й сталося. По чотирирічних, безприкладних в історії, героїчних змаганнях і жертвах українського народу, Українську Самостійну Державу сусіди-вороги повалили, поділившись, як колись в Андрусові, її землями, поневолюючи, кожний по-своєму, український народ.

Що ж сталося, тим разом, втретє в історії, по упадку Української Самостійної Держави з українським народом і його провідною верствою?

Український народ, як і попередніми двома наворотами, у своїй «політичній романтиці» продовжував на рідних землях, всіми способами й засобами, далі боротьбу з окупантами, і сьогодні її продовжує!

Як же ж поведилася, в той критичний і трагічний для українського народу і його держави момент, провідна верства українського народу?

Вправді не можна сказати, що вся теперішня провідна верства поведилася так само, як її дві попередниці, тобто з покняжої доби і погетьманської доби. Але, поведінка, чи поступовання деякої частини провідної верстви українського народу у всіх тих трьох добах є, до певної міри, аналогічні.

Починаючи вже самим незреалізуванням проголошення Акту Соборности з 22 січня 1919 р., помічається ця аналогію.

Річ у тому, що Акт Соборности, проголошений з волі «політичної романтики» українського народу, зібраннями його представників, на практиці, в «політичному реалізмі» провідної верстви, ніколи не був переведений в життя. Далі існували «дві України», «два уряди» і дві армії.

Це мало фатальні наслідки для дальшої, так внутрішньої, як і зовнішньої політики України і українського народу та його визвольних змагань.

На ті фатальні наслідки не треба було довго чекати. Вже в листопаді 1919 р., в найбільше критичний момент для українського народу і його держави, коли треба було однозгідно, скупчено, зімкненими рядами, солідарно виступити проти ворогів, або, в найгіршому випадку, з одним замиритися, щоби проти другого продовжувати дальшу і успішну боротьбу, в той, як кажемо, критичний і трагічний момент «дві України», «два уряди» і «дві армії», мимо акту Соборности, не могли погодитися, й у висліді одні пішли на угоду з одним ворогом, а другі з другим ворогом. Ані одна, ані друга угода нічого не помогли, лише скомпромітували тодішню провідну верству українського народу. Вороги повалили самоподілену Українську Державу, і поділилися українськими землями.

Обидві українські держави втратили свою самостійність. Уряди обох держав, кожний зо своєю окремою армією, вийшли на еміграцію. З урядами й арміями вийшла на еміграцію й частина політичного активу провідної верстви українського народу.

В краю, на рідних землях, так під окупацією московських большевиків, як і під окупацією поляків, чи чехів і румунів, з народом лишилася й частина політичного активу провідної верстви. Цей політичний актив, що залишився на рідних землях, під окупацією, мав свою власну «політичну стратегію», що не завжди й не у всьому відповідала «політичній романтиці» українського народу, який наставлений продовжувати боротьбу з окупантами і її продовжує, ані з «політичним реалізу-

мом» «державних центрів» «двох Україн», які перебували на еміграції і вимагали, кожний від «своєї України» окремо, якнайактивнішої боротьби. Боротьба продовжувалася, навіть без тих вимог із закордону, бо ж на рід не хоче й не може погодитися з станом окупації.

Але в короткому часі, вже в перших роках двадцятих років, на рідних землях усіх окупацій слідне заломання в рядах провідної верстви!

На Західніх Землях України, окупованих Польщею, згідно з «традиційним» існуванням «двох Україн», мимо проголошення Акту Соборності 22 січня 1919 р., наступив поділ тих Земель на дві частини, а саме — на «Північні» і «Полудневі» Українські Землі. До «Північних» земель належать ті землі, які входили до «Великої України», тобто Волинь, Холмщина, Полісся і Підляшя, а до «Полудневих» земель, належить Східня Галичина. Той поділ на «північні» і «полудневі» Землі, проведений був самою українською провідною верствою, яка в своєму «політичному реалізмі» оправдувала його тим, що таке відокремлення між собою тих земель вплине на «Антанту» і вона визнає «Західню Україну», як самостійну Державу. Такий поділ українців дуже радо прийняла й Варшава. Вслід за тим на тих двох українських «зонах» почалися окремі «реальні політики».

«Північні» землі стали «домоною» т. зв. табору УНР. Туди з'їхалися різні б. «міністри» і б. «пресові шефи» та інші чоловічі люди з «Великої України».

На тих «північних» землях з місця почалася політика української провідної верстви тих земель, зовсім відмінна, в ті часи, від політики супроти поляків, у Галичині. Першою ознакою тієї відмінної «реальної політики» були вибори до польського сойму в 1922 році. Коли у Галичині ці вибори збойкотовано, то «північні» землі взяли участь у тих виборах. Цей нерозважний і непродуманий крок «політичного реалізму» мав погубні наслідки в дальшому співжитті тих двох частин українського народу. За тим політичним поділом на дві частини, який всеціло вдержався аж до упадку Польщі в 1939 році, наступили дальші поділи в культурному, шкільному й господарському житті. Життя українців

на «північних» землях носило тавро «польонофільства», яким зручно керував воєвода Ю з е ф с ь к и й, за посередництвом тих б. «міністрів» і б. шефів преси». Не інакше предстала справа й у церковному питанні на тих землях. Польський уряд зорганізував на тих землях т. з. «польську автокефальну православну церкву», на чолі якої поставив російського митрополита з Варшави Діонізія. Цей б. російський чорносотенний дипломат з царських часів, висвятив на «православного» єпископа, польського військового старшину, здається, «капітана», правдоподібно німецького походження, п. Шредера. Вслід за тим заряджено уживання польської мови в тій «православній» церкві. Митрополит Діонізія заснував богословську Академію у Варшаві, у якій «виховувалися» «православні» священники для «північних» земель. В короткому часі, ті «нововиховані» священники приміщені були на парафії на «північних» землях і, згідно з «вихованням» і дорученням польського державного уряду і своєї церковної зверхности, почали з православних проповідниць до українського народу проповідувати польською мовою і в польсько-державницькому дусі!!

В польському соймі, згодом, коли й «полудневі» землі взяли участь у виборах, існували два українські соймові «клуби», а саме: клуб українських послів з «полудневих» земель, і клуб українських послів з «північних» земель. І тут, на сором і ганьбу, що один український «клуб» вносив на обради сойму, то другий український «клуб», в найкращому випадку, проголошував «традиційний» «неутралітет» супроти того.

Політичним «центром» тієї «реальної політики» на «північних» землях було т. зване Волинське Українське Об'єднання (ВУО), на чолі якого стояв б. мін. УНР.

Культурно-освітнє життя на тих «північних землях» також пішло окремим, від «полудневих» земель, шляхом. Тут, на тих «північних» землях, засновано товариство «Українська Хата» і насильно перемінювано сильно розгалужену сітку товариства «Просвіта», на товариство «Українська Хата».

Тим шляхом думалося усунути вплив «полудневих» земель в духово-культурній ділянці на «північні землі».

Для успішного переведення того задуму засновано окрему газету «Українська Нива», якої начальним редактором був б. шеф преси» уряд у УНР.

Не інакше малася справа в господарській ділянці. Для кооперації чи кооперативних союзів «північних земель» засновано окремі — так організаційно-контрольну, як торговельну централі, забороняючи тим же союзам належати до таких українських централей у Львові.

Цей партикуляризм сильно впливав на молодь, що давалося відчутти і між студентами. Деякі з них, приїхавши на студії, напр. до Праги, не хотіли вступати до існуючих українських студентських організацій, лише засновували собі окреме студентське товариство «Волиняків» («нова нація»).

Але на тому, так би мовити, «полуднево-північному» партикуляризмі не кінець. «Північні землі» також поділено на різні «зони» екстермінації. Існували «зони» «підлясько-поліська», «холмська» і «волинська». Цей поділ на «зони» перевів уже сам польський уряд, задумавши тим шляхом частинами «ковтати» і «травити» українців і українство тих земель. Виявилася і провадилося це на усіх ділянках суспільного життя, але головним чином у ділянці духово-культурній, зокрема в церковній. Коли в «зонах» підлясько-поліській» і «холмській» йшло нещадне польонізаторство, включно до нищення церкви, то «волинська» політика була трохи «ліберальніша». Але тим не менше партикулярно-польонізаторська.

Цій екстермінаційній політиці Польщі на цих землях протиставлялося свідоме українське громадянство тих земель при активній піддержці «полудневих» земель. Чим сильніший був польський натиск, тим сильніший був український спротив. Впродовж одного десятиліття, «північні» землі вкриті були густою сіткою націоналістичних станиць молоді, так що вже в половині 30-их років можна сміло говорити про перемогу українства на «північних» землях. «Сокальський кордон» зламаний був і вже лише поліцейськими засобами міг бути вдержаний. Але й то для націоналістичної молоді обох боків «кордону» не мало жодного значення.

Вихованці націоналістичного руху тих земель сьогодні вже дорослі, поважні громадяни, так політичними, як громадськими чи іншими суспільними діями.

«Полудневі» землі залишилися доменою уряду ЗОУНР з диктатором на чолі, який осів у Відні, а згодом перенісся до Берліну. Диктатор був глибоко переконаний, що «Антанта» визнає «Західню Україну». І під кутом того «політичного реалізму» унапрямував свою політику на еміграції і на «полудневих» землях. З того приводу: поділ західніх земель на дві частини, бойкот виборів, бойкот високих шкіл, бойкот перепису 1921 р. і т. д., але не тому, що «бойкот став модний», як сьогодні пишеться, лише тому, що так зарядила тодішня провідна верхівка «політичного реалізму».

Але провідній верхівці, з диктатором на чолі, в її «політичному реалізмі» — надії, що «Антанта» «вирятує Східню Галичину з польської опресії», протиставилася певна частина, так само провідної верхівки, з таким же самим «політичним реалізмом», і, зробивши розлам і диверсію в тодішій офіційній політиці, збунтувалася проти диктатора і його «реальної» політики, та протиставила їй свою окрему, також «реальну» політику». Створивши окремий центр, т. зв. «Хліборобську групу» з тижневиком «Рідний Край», фінансованим польським урядом, ця група, очолювана Даниловичем-Твердохлібом-Яцковим, вже в 1921 р. почала свою колябораційно-угодову політику (згрідливо називано цю політику тоді «хлібоїдська політика») з польським урядом, яка була запереченням тієї політики, так внутрішньої, як і зовнішньої, яку тоді провадив диктатор Петрушевич і його «Провід» в краю.

«Хліборобська група», пішовши на співпрацю з окупантом — поляками, вимагала такого ж самого «політичного реалізму» й від решти провідної верстви в краю. На ці вимоги і на такий «політичний реалізм», нарід відповів і зареагував убивством Твердохліба. (Тоді ще не було ОУН, а була УВО, до якої належали всі, без різниці політичних переконань, соціалісти, демократи, націоналісти і т. д., а політично УВО підлягала тодішньому політичному прововоді з диктатором на чолі!).

Той «політичний реалізм» «хліборобів» Даниловича не залишився без впливу й на декого з «політичних реалістів»

з-під стягу диктатора Петрушевича, а між ними й на голову тодішньої «Трудової Партії» — Д-ра Володимира Бачинського, який також заломився і рішився йти на співпрацю з окупантом. Але не видержав внутрішнього душевного конфлікту, спричиненого двома «політичними реалізмами» і «політичною романтикою», і поповнив самогубство!

По рішенні Ради Амбасадорів 14 березня 1923 р., на яку такі великі надії покладав диктатор і його провідна верства в Галичині, і всеціло на ній спирали свій «політичний реалізм», провідна верства в краю цілковито і всеціло пішла на співпрацю з окупантом.

Наступило внутрішнє політичне зрізничування й перетворення.

Відновили свою діяльність політичні партії соціалістів, демократів і радикалів. Трудова Партія і Загравісти, та інші групи й «дикі» остаточно злилися в Українське Національно-Демократичне Об'єднання (УНДО).

Цей новий «політичний реалізм» не був без впливу й на декого в УВО. Із УВО, яке рішило далі залишитись при «політичній романтиці» і продовжувати чинні визвольні змагання за відновлення Української Самостійної Соборної Держави, виступили ті, яким наказали їхні партії, які рішилися йти на «коляборацію» з окупантом, а не на «відбудову незалежної суверенної соборної держави», як то продовжувало УВО, а сьогодні хотіли б і автори з «На Чужині».

(Тут ми мусимо підкреслити, що ми не осуджуємо тодішньої провідної верстви в краю за її тодішній «політичний реалізм». Ми лише з нею не погоджуємося і хочемо звернути увагу на той стан, який заіснував в наслідок того «політичного реалізму», і які наслідки це було б потягло за собою для народу, який змагає до політичного визволення і відбудови Самостійної Держави, якщо б лише такий «політичний реалізм» існував!).

Відновлені й перетворені політичні партії остаточно зірвали всякі зв'язки з дотеперішнім своїм політичним центром диктатора Петрушевича на еміграції і повели собі кожна окремо, свою політику «політичного реалізму».

В наступних виборах до польського союму всі ті україн-

ські партії взяли участь і вислали своїх послів до польського союму. Ті послы створили свою, окрему від послів з «Північних» земель, «Парляментарну Репрезентацію». Про взаємовідношення тих обох українських соймових «клубів», вже вгорі ми згадали. Але й у нутрі «Парляментарної Репрезентації» українських послів з «полудневих» земель не все було в порядку. Деколи «деклярацій», чи «заяв», які складали в соймі послы однієї партії, не піддержували послы іншої партії, мимо того, що належали до спільної «Парляментарної Репрезентації».

Само собою розуміється, що всі ті послы, кожний окремо і всі разом, нічого не могли вдіяти в соймі, мимо свого «політичного реалізму».

Польська політика супроти українського народу в нічому не змінювалася й не кращала, а навпаки, з року на рік гіршала в кожній ділянці і кожній галузі — чи то культурній, чи шкільній, чи господарській, головно в кооперативній, а навіть церковній. В кооперації заборонено Ревізійному Союзові Українських Кооперативів у Львові мати членів — Кооперативні Союзи з «Північних» земель.

В церковній ділянці відділено Лемківщину від Перемиської Дієцезії і створено з неї окрему «Апостольську Адміністратуру», вплинувши на компетентні церковні чинники, щоб іменували «Апостольским Адміністратором» м о с к в о ф і л а ! Школи — так народні, як і середні, систематично ліквідовано.

І так у всіх ділянках і галузях.

Всякий спротив українського народу проти такої екстермінаційної політики, був здавлюваний вогнем і мечем, чого кульмінаційною точкою була загально відома «пацифікація» в 1929/30 роках, в якій, побіч поліції, брало участь також військо.

Цю екстермінаційну політику Польщі супроти українців зручно використовували большевики.

В короткому часі, вже в перших роках двадцятих років, большевицькі платні агенти, таки з наших «землячків», починають пропагувати комуно-большевизм, як «єдиний рятунок» супроти екстермінаційної політики Польщі. В розмірно короткому часі комуно-большевицький рух на всіх західніх землях України поширився і виникла підпільна

•Комуністична Партія Західньої України (КПЗУ), до якої входили навіть б. українські міністри, штабові старшини б. українських армій та інші інтелігенти, селяни і робітники. Вслід за тим, виникли дві легальні комуно-больше-визуючі українські партії, а саме — «Селянсько-Робітнича Партія» (Сельроб) і «Українська Партія Праці» (УПП).

Українське політичне життя на Західніх Землях почало атомізуватися. Тієї атомізації ніхто не був в стані спинити своїм «політичним реалізмом». Дійшло до того, що на самих лише «полудневих» ЗЗУ з'явилося вісім українських політичних партій. Кожна з тих партій мала свою окрему політику, і вони взаємно себе поборювали. Найкращий ґрунт для ширення комуно-большевизму. Про «відбудову незалежної суверенної соборної української держави», про що сьогодні пишеться, тоді, в тодішній ситуації, і мови, і думки не було. Це були «політичні реалісти, що дивилися холодно і тверезо» і це був їхній «політичний реалізм».

(Із зростанням комуно-большевизму в Польщі не міг собі дати ради й сам тодішній польський уряд, бо не спирався на жодні політичні партії, а тим самим не мав жодного світогляду, який міг би протиставити комуно-большевизмові, і не мав жодної політичної концепції, за винятком нищення всіх національностей і будови «великодержави» «од моржа — до моржа».

Біжуча польська політика, чи краще кажучи, тодішнього польського уряду, була «роблена» від випадку до випадку.

Остаточо це недомагання спостерегли польські «полковники» і задумали «підбудувати» свій уряд і створили «Безпартійни Бльоок Вспулпраци з Ржондем», в скороченні «ББВР» [чотири букви; хоч три або п'ять, а то ні, таки чотири!]. Але на горі Польщі, той «бльоок» не міг дати урядові жодної опори, бо він сам не мав опертя, бо не мав найголовнішого, а саме — ані світогляду, ані ідеології, ані політичної концепції! До того «бльооку» належала всяка збиранина, починаючи партійними дезертирами, партійними викидьками, партійними розбитками, безпартійними, та політичними спекулянтами, які шукали притулку і «руху», на якому могли б спекулювати, та зайняти чільні місця — кінчаючи. І хоч вони думали, що вони є носіями нового по-

літичного режиму, то все ж таки з того лише думання, нічого не виходило, бо до того думання бракувало основи, а саме: візії і тез того нового політичного режиму. Тим ми не хочемо сказати, що в тому «бльокові» не було розумних і «чесних з собою» людей. Але вони були безраді.)

В тому українському «політичному реалізмі» розклалися і загнівали в звільні змагання українського народу за відновлення його Самостійної і Соборної Держави.

Центральні і Східні Землі України були взагалі тоді одно велике невідоме, мимо того, що так УВО, як і ОУН мали там своїх людей.

Інформації, які приходили в ті часи до нас із тих земель, були так скупі і так суперечні, що виробити собі погляд на життя на тих землях було дуже важко. Ми знали лише, що всіма засобами большевики нищать українство духово й фізично.

Доходили вістки також, що «жить стало краще — жить стало веселіше», бо Ленін змінив свою політику, доказом чого є НЕП, а згодом українізація.

Тим вісткам дехто повірив, про що буде мова далі.

Дійсність одначе виявилася, для наївних, шойно з приводу процесу Єфремова і тов. та голоду в Україні, якого вже ніяк большевикам не удалось скрити.

На інших землях України, окупованих румунами і чехами, дійсність виглядала приблизно аналогічно, як на ЗЗУ під окупацією Польщі.

Що ж діялося на еміграції в ту пору? Маємо на думці українську політичну еміграцію в Європі.

Як ми вже вгорі згадали, по упадку Української Держави, обидва українські уряди, тобто уряд УНР і уряд диктатора Петрушевича ЗОУНР, з арміями і частинами політичних, культурних, наукових, господарських і інших діячів та активу, опинилися на еміграції в Західній Європі.

Крім тих двох, так би мовити, офіційних чинників, на еміграції опинився також б. гетьман Павло Скоропадський з своїм оточенням і активом.

Ця вся політична українська еміграція в Європі розмістилася в той спосіб:

а) Уряд УНР засадничо осів у Варшаві, звідки згодом частина, з самим Головою Директорії С. Петлюрою, перенеслася до Парижу. Армію УНР поляки інтернували в Польщі в різних таборах, з головним центром у Каліші.

б) Диктатор Петрушевич із своїм урядом осів у Відні, звідки згодом перенісся до Берліну. Рештки УГА перейшли до Чехо-Словаччини і тут її чехи інтернували по різних таборах з головним центром в Йозефові.

в) Бувший гетьман Скоропадський зі своїм найближчим оточенням осів у Берліні.

г) В Празі осіли ті, які зірвали з «табором» УНР, в першу чергу всеціло, чи «тотально» — соціялісти-революціонери, під проводом Микити Шаповала, і частина соціал-демократів та інші, а між ними три б. члени Директорії УНР, а саме: проф. Ф. Швець, А. Макаренко і В. Андрієвський.

д) В Празі, крім того, осіла українсько-кубанська еміграція з членами Кубанського Уряду, з Головним Отаманом проф. Іванісом, і Головою Уряду проф. Бичем на чолі.

Коли йде про гуманітарну і культурно-освітню працю еміграції, то представлялася вона різно. Але нема найменшого сумніву і ніхто не може заперечити, що ця праця найінтенсивніше розвивалася й мала успіхи і поважні наслідки в Чехословаччині з центром у Празі, та що заслуга в тому була майже виключно Микити Шаповала. Доказом того хай послужить те, що емігранти з інших країв, а також утікачі з рідних земель, все приходили до Чехословаччини і тут находили таке чи інакше приміщення, чи застосування.

Центром, до якого всі, зі всіх країв, зверталися емігранти в Чехословаччині, був Український Громадський Комітет у Празі, на Сміхові, при вул. Шержіковій ч. 4, заснований Микитою Шаповалом і його співробітниками. Звідси, від того Комітету, почав М. Шаповал свою акцію, яка розвинулася до подиву гідних розмірів і в яку входили: Український Педагогічний Інститут ім. Драгоманова в Празі, Українська Господарська Академія в Подебрадах; Український Соціологічний Інститут з Бібліотекою і Видавничим Фондом у Празі; Українська гімназія в Празі, а згодом у Ржевницях, і матуральні курси^{перез} в Празі. Все це основано й вдержувано завдяки ініціативі^{зітов} невідомим заходам і зв'яз-

кам Микити Шаповала і його найближчих співробітників, так соціалістів революціонерів, як і соціал-демократів та інших.

Безперечно, що й інші осередки працювали на терені, на якому вони осіли, чи мали можливості. І так:

а) Заходами Уряду УНР — засновано Науково-Видавничий Інститут у Варшаві;

б) Заходами Директора Петрушевича засновано Український Вільний Університет у Празі;

в) Заходами б. гетьмана Скоропадського засновано Науковий Інститут у Берліні;

г) «Кубанці» включилися всеціло в акцію українських осередків і не творили окремих інституцій, за винятком евіденційно-допомогової установи, якою була «Громада Кубанців» у Празі.

Ми тут не згадуємо про широку акцію українських націоналістів у всій Європі і поза Європою тому, що вона припадає, на трохи пізніші часи, й тому що наразі не пишемо ще історії української еміграції, і тому, що про це буде згадка далі.

Трохи відмінно від гуманітарної і культурно-освітньої праці і акції виглядала політична акція і праця тих осередків.

Уряд УНР, покинувши рідні землі, осів у Тарнові, а згодом переніс свій осідок до Варшави. Останнім дійсно визвольним актом змагань уряду УНР були героїчні Зимовий Похід і Базар.

По тих актах не заіснувало нічого особливого, що можна б назвати: чинні визвольні змагання! В дальшому, уряд УНР, хоч розчарований у своєму союзникові Польщі, все ж таки, по волі — чи неволі, не зірвав з ним приязних зв'язків.

(При тій нагоді хочемо, в загальному, висловити свою думку на цю «приязнь». З приводу пущеної колись, з перечулення, фрази, прийнялося вважати союз України з Польщею з 1920 р., як «польонофільство» уряду УНР. Вважаємо, що така фраза про «польонофільство» уряду УНР, повторювана деким ще й сьогодні, до певної міри злобою, яка зовсім не приносить^{М.} чести українському народові. Союз України з Польщею з 1920 р. не можна

звжати жодним «польонофільством», бо ніхто, хто тоді той союз заклочував, а вже найменше Голова Директорії Головний Отаман С. Петлюра, не заклочував того союзу з любови», що значило б «фільство», лише заклочено його в гіркій і трагічній ситуації. Той союз був лише політичною помилкою, ще більшою помилкою було той союз вдержувати далі, коли він виявився нереальним, а навіть поважно шкодив і сьогодні шкодить, якщо ще хтонебудь має на нього надію, бо перешкоджає в розгорненні, в цілій повноті, дальших вильольних змагань за відновлення Української Самостійної Соборної Держави. Ось стільки про Союз України з Польщею з 1920 р.)

Як сказано, Уряд УНР, хоч розчарований у своєму союзникові, не зірвав з ним, але осів на його території і то в самій Варшаві, вдержуючи й надалі приязні зносини з польським урядом. Це продовжування приязних зносин уряду УНР з польським урядом не лише перешкоджало зближенню української еміграції з Галичини з такою ж еміграцією з Центральних Земель, але щораз то далі поглиблювало ворожнечу і ненависть між тими двома еміграціями та еміграцією з Центральних Земель в Польщі й Західними Землями України. До кульмінаційної точки в тій ненависті дійшло в 1929/30 рр., коли то польський уряд, вогнем і мечем, при помочі війська, переводив відому «пацифікацію», краще кажучи, маскру українства на Західних Землях України, проти чого протестувало все світове українство й інші народи, а в той сам час, міністер закордонних справ уряду УНР, проф. Александер Шульгин, спільно з польським міністром закордонних справ Залевським, виступали в Женеві в Союзі Народів, як представники двох заприятнених народів, чим паралізував протипольський демарш у тому самому Союзі Народів представників Західних Земель України, в справі відомої «пацифікації».

Ось такими і їм подібними акціями вичерпувалася політична, вильольна акція уряду УНР за відновлення «Соборної» Української Держави, впродовж цілого останнього чвертьстоліття. Безперечно, що треба сюди вчислити й різні меморандуми до світових компетентних чинників в

справі нищівної політики большевиків в Україні, та інші пропагандивно-політичні видання, головню в Парижі.

Ця визвольна пропаганда, чи акція уряду УНР відноси-лася виключно до Земель України, занятих і окупова-них большевиками. Так само, як акція диктатора Петруше-вича відносилася виключно до Галичини. Про жодну соборність, про яку сьогодні пишеться, у тих «політичних реалістів» не було й згадки. Для них Акт собор-ности з 22 січня 1919 р. так ніби не існував.

В наслідок такої «визвольної політики» уряду УНР, табір УНР почали опускати всі, дійсно реально і тверезо ду-маючи, не лише політики, але й політично й по-соборницьки наставлені й думаючи громадяни, так старші, як і молодші, та гуртуватися або в окремі політичні осередки, як примі-ром Легія Українських Націоналістів під проводом полк. Сціборського, або включалися в існуючі вже політичні осередки, або замикалися в своїх партіях, як то всеціло і без решти зробили соціялісти-революціонери під проводом М. Шаповала, і вели свою окрему політику.

Поза тим нам нічого замітного невідомо з політич-но-визвольної діяльності з того часу уряду УНР. Про діяль-ність інших представників уряду УНР з того часу, про яку щойно тепер довідуємося, як пр. про «акцію» п. Марголі-на в Америці, не згадуємо тут тому, що вона тоді не була відома і не мала впливу на події, які є нашою тут темою.

Також не згадуємо про іншу акцію представників табо-ру УНР у Празі, які гуртувалися в т. зв. «Українському Республіканському Клубі», в проводі якого стояли відомі і заслужені діячі, такі, як проф. А. Лотоцький і проф. Сла-винський, тому що він, той «клуб», нічим замітним, поза рефератами, які викликали палкі дискусії між «над-дніпрянцями» і «галичанами», не відзначився, хіба тим, що, як висловився одного разу, в дискусії сам проф. Лотоцький, «річка Збруч поглиблюється», що викликало ще палкішу реакцію і на тому, звичайно, кінчалося.

Диктатор Петрушевич із своїм урядом ЗОУНР, по відомому рішенню Ради Амбасадорів, а вслід за тим по відмові краевого політичного проводу слухатися диктатора в політиці, Петрушевич всеціло заломився, в розумінні самостійницько-політичних змагань, і попав, зі своїм тодішнім оточенням, під вплив тодішнього московсько-

большевицького висланника в Берліні — Крестинського. Було це в 1924 р. Це наближення і зв'язок між Петрушевичем і Крестинським припадає якраз на той час, коли й Німеччина нав'язала «дружні» взаємини з ССРСР. І цей зв'язок Німеччини з ССРСР мав деякий вплив на зближення і зв'язок між Петрушевичем і Крестинським. Під натиском Крестинського, Петрушевич поставив вимогу до тодішнього Команданта УВО полк. Е. Коновальця, який досі співпрацював з диктатором Петрушевичем, щоб УВО, під команду Коновальця, також включилося в «акцію» Петрушевича співпраці з Крестинським. По гострих і терпких пересправах команданта УВО полк. Е. Коновальця з диктатором Петрушевичем, полк. Е. Коновалець остаточно зірвав співпрацю і зв'язки з Петрушевичем і на стало виїхав з Німеччини! Петрушевич, як «політичний реаліст, що дивився холодно і тверезо» (цитата з «На Чужині»), всеціло став на співпрацю з большевиками. Це мало фатальні наслідки для еміграції Західних Земель України, головно для інтернованих по таборах галицьких військових частин УГА, між якими, під впливом прихильників Петрушевича, а навіть агентів большевицького висланника в Празі Калюжного-Овсієнка, почав ширитися комуно-большевізм і «сменовеховство», та пропаганда за поворот «на рідину».

Це «сменовеховство» ширилося між українською еміграцією, як проказа, в усій Європі, про що буде згадка далі.

Гетьманський рух, під проводом б. гетьмана П. Скоропадського, фактично не проявляв замітно політичної акції, за винятком пропаганди за поширення хліборобсько-гетьманського руху. Щойно по трагічній смерті Голови Директорії С. Петлюри, хліборобсько-гетьманський рух трохи заактивізувався, видвигаючи тоді політичну «концепцію» «трой-руси-единої». Одначе ця «концепція» не знайшла прихильників між українцями, хоч були нею захоплені, а навіть її пропагували, деякі українські генерали, які тоді включилися і перебували в гетьманському рухові.

Але на нещастя, в гетьманському рухові наступив розлом-диверсія, а саме: генеральний секретар б. геть-

мана П. Скоропадського, Полтавець-Острияниця, зірвав з хліборобами-гетьманцями, і, разом із своїми прихильниками, створив собі окремий «гетьманський рух» і окремю «грамотою» проголосив себе «гетьманом України» і «Dux Cosagum». Цей «новоспечений гетьман», нав'язавши зв'язки з націонал-соціалістичним рухом у Мюнхені, і чеськими фашистами під проводом генерала Гайди в Празі, почав компромітувати не лише себе, не лише гетьманський рух, не лише українські визвольні змагання, але й увесь український нарід і українство. Вершком компромітації того маняка, яка його остаточно й осміщила, була видана ним «грамота», якою, він, як «гетьман України» і «Dux Cosagum» «націлив» титулом «Князя Карпатської Русі», провідника чеських фашистів генерала Гайду.

Вслід за Полтавцем-Остриянцем, проголосив себе «гетьманом» України ще якийсь маняк, який назвав себе «Сагайдачний», і видав навіть друком брошуру про себе і про «майбутнє» України під його «пануванням». Дехто говорив, що той «новий гетьман», із тією своєю брошурою, їздив до оломоуцького єпископа і різними способами вимантив 40.000 Кч. на свою «акцію».

Що ж діялося поза тими, так би мовити, офіційними осередками на еміграції?

У тих «політичних реалістів, що дивилися холодно й тверезо», а які стояли поза тими, щойно вичисленими трьома політичними осередками, а навіть вели боротьбу з ними, що деколи приводила до прилюдних скандалів, які українцям не приспорювали доброго імені, а навпаки компромітували українські політичні самостійницькі змагання, справа не виглядала краще.

Найповажнішим політичним чинником, який стояв осторонь тих трьох офіційних осередків, була, без сумніву, Українська Партія Соціалістів-Революціонерів, під проводом Микити Шаповала. Про заслуги тієї партії в допомогівій і культурно-освітній акції ми вже вгорі згадали.

На жаль, інакше представляється ця партія, коли йде про політичне питання і визвольні самостійницькі змагання.

Ця партія спочатку не проявляла жодної ініціативи, за винятком політично-партійної пропаганди. Щойно по смерті

Голови Директорії С. Петлюри, ця партія заактивізувала себе й політично, але, на жаль, дуже нещасливо так для українських самостійницьких визвольних змагань, як і для себе самої, як партії.

Коли, по смерті С. Петлюри, ця партія не могла найти спільної мови з іншими українськими політичними чинниками, осередками, чи організаціями і партіями, про що буде мова далі, то задумала тоді окремо і самостійно видвигнути політичну «концепцію» і її реалізувати.

Ця політична «концепція» соціялістів-революціонерів була схожа на «концепцію» хліборобів-гетьманців «трой-руси-єдиної», про яку ми вже вгорі згадали.

Українська Партія Соціялістів-Революціонерів, під проводом М. Шаповала, Н. Григорієва і Мандруки, нав'язала зв'язок з російськими соціялістами, під проводом Віктора Чернова, Шрайдера і Гуревича, та соціялістами інших національностей б. Росії, і разом створили в 1927 р. т. зв. «Соціялістическую Лігу Востока Європи».

Ми не будемо входити тут в мотиви й аналіз того кроку соціялістів-революціонерів і їхньої «концепції», та «твору», бо це забрало б нам забагато місця і часу.

Це питання вимагає окремого розгляду.

Ми лише звернемо тут увагу на те, що то була дійсно «політична романтика», яка заперечувала дійсні політично-самостійницькі змагання українського народу. А подруге, творення такого «соціялістичного» союзу з росіянами, байдуже, що під новою назвою «Ліга», було й є зайвою справою, бо ж такий «Соціялістическій Союз» тоді існував і сьогодні існує, і нищить Україну й український нарід. Чи Чернов кращий від Хрущова? Той же сам Чернов знаний українцям із часів «Временного правительства» з 1917 р., яке, не то що не хотіло жодної «Ліги» з Україною, але навіть не хотіло погодитися на «автономію» для України в межах Росії!! Чи міг же той сам Чернов, впродовж десяти літ, змінитися? Знаємо росіян від Андрія Суздальського по Леніна і інших Хрущових.

Під впливом тих аргументів, видвигнутих тоді українськими націоналістами, «Соціялістическая Ліга Востока Європи» втратила всяку популярність і так і замерла.

Але той нерозважний і непродуманий крок, та політична помилка, «політичних реалістів, що дивилися холодно й тверезо» з партії соціалістів-революціонерів, мала фатальні наслідки для самої ж тієї партії.

В приводу того нерозважного кроку і «концепції», в Українській Партії Соціалістів-Революціонерів наступив розлом. З тієї партії виступила переважно студентська молодь під проводом братів Клименків і інших. До них долучилися старші громадяни, як проф. Софія Русова, Сергій Шелухін, проф. Ф. Швець і інші, і створили окремий осередок.

Той окремий осередок мав бути противагою до уряду УНР. Для того, той окремий осередок створив Українську Народню (?) Раду, в склад якої, між іншим, входили проф. Швець, сенатор С. Шелухін, Софія Русова, полковник (піднесений до ранги генерала) Трутенко і інші, молоді, яких імен вже не пам'ятаємо.

На жаль цей «державний центр» скомпромітувався, бо замість узятися до якоїсь путньої і поважної праці, почав від «гротеску», а саме, від «підношення» в рангах б. старшин і підстаршин обох («соборно») українських армій. Таким чином і член того «державного центру» полк. Трутенко «став» «генералом». Але таким чином і той «державний центр», через таку свою несерйозність, втратив пошану і не здобув симпатій і впливу. Але «історичний факт» «політичного реалізму» заіснував.

Інших політичних осередків, чи чинників «політичних реалістів», тоді не існувало.

Натомість на еміграції перебували ще інші «політичні реалісти», які вже окремо, як особи, мали свою «політику» і, використовуючи свої історичні імена, своєю поведінкою, чи навіть «політикою», робили спустошення в рядах політичної еміграції і демобілізували її духово-морально, а навіть фізично, впливаючи — чи то пропагандою, чи власним поступком на ширення «сменовеховства» і поворот «на родину».

До них належать, в першу чергу, Володимир Винниченко і проф. Михайло Грушевський.

Поза Петрушевичем, ці дві особи, з історичними іменами, найбільше завинили в «сменовеховстві» і повороті «на родину».

Є дуже влучне українське народне прислів'я: «якщо ти обрався за гриба, лізь у кошіль».

Якщо у людини є амбіції ставати в суспільно-гієрархічній драбині на самій її вершині і з неї репрезентувати збірну амбіцію спільноти та бути її репрезентом і речником в днях радості та давати їй з тієї висоти напрямні й вказівки, як вона ця спільнота, має жити і в житті заховуватися, така людина мусить мати настільки почуття відповідальности, мужности і амбіції, щоби цю спільноту не оставляти тоді, коли вона, на шляху, який їй ця людина вказала і по якому її провадила, опинилася в несприятливих, складних, а навіть загрозливих умовах. Така є мораль і етика українського націоналізму!

Капітан, який покидає пароплав на одвертому морі, залишаючи на ньому пасажирів — не є жоден капітан.

Капітан, який, при нападі корсарів, з ушкодженого і загроженого корсарами пароплаву, переходить на сторону тих же самих корсарів, які безжалісно і нещадно грабують і мордують пасажирів — є злочинець.

Тим ми не хочемо в же сьогодні сказати, що Петрушевич, Винниченко і Грушевський є злочинці. Остаточний вирок видасть історія, без нас, без тих, яких ці три особи в днях радості очолювали й репрезентували та давали напрямні і вказували шляхи та вели по цьому шляху; без нас, які глибоко відчували, під кінець, поступок тих трьох осіб в днях нашого смутку.

Ми сьогодні лише пригадаємо, що ті три особи очолювали українську націю і її змагання та репрезентували її в днях радості її державности, і вказували шлях, і вели по тому шляху боротьби з московським большевизмом, а згодом, коли той большевизм перемиг, і вогнем і мечем безжалісно і нещадно нищив український нарід, ці три особи залишили тоді, на половині шляху, по якому проходили, тих, яких провадили, і перейшли до тих, проти яких провадили. Це мало фатальний вплив на українську еміграцію, головню студентську молодь, яка почала також, за зразком професора з історичним ім'ям, «сменовехати» і, допровадивши до роз-

лому в ЦеСУС-і, створила собі окрему централю студентів т. зв. «ДОПС». Ворог осягнув те, до чого зміряв, перетягаючи на свою сторону чоловіх людей.

Хитро подумана сьогодні оборона, що «для збагачення науки і культури повертали дехто з них», не видержує критики, а авторів такої «оборони», треба держати здалеку від активних і безпосередніх політичних визвольних змагань українського народу, щоб не повторилася історія. Очолювати наше суспільне життя, байдуже на якому відтинку, а в першу чергу на чинно-визвольному відтинку, можуть і мусять лише стійкі, непохитні і випробувані їхнім життям люди! І таких український нарід, слава Богу, вже має, яким може довірити і довірять свою судьбу!

Ми не хочемо довше зупинятися над цим питанням.

Ми лише пригадуємо і скажемо, що ті три особи, своїм поступком, переходом до большевиків, здемобілізували морально і фізично українську еміграцію в Європі, і впровадили в її ряди «Духа-Руїни», який почав свій герць спустошення в рядах тієї еміграції, що вийшла на еміграцію на те, щоби звідси продовжувати визвольні змагання за відновлення своєї Самостійної Соборної Держави, а не на те, щоби зберегати себе особисто!

Духово-культурні і наукові вартості для народу є дуже важні, бо ж вони творять зміст народу. Але духово-культурні вартості творяться не лише мозком, а й силою духа, характером і поступованням у житті, а тим більше на чоловічому посту. Зрештою, духово-культурні вартості можна й треба було творити на еміграції тим більше, що й вони почали розкладатись. Один із багатьох прикладів: один відомий український письменник написав «поему» п. н. «Ціна крові», в якій змалював Христа, як звичайного «факіра», який, як там сказано, «плів теревені», а Юду виведено як «жидівського національного героя». Цю книжку — «поему» видали «комуністичні» «Нові Шляхи» у Львові, під редакцією одного з «політичних реалістів», бувшого українського міністра «освіти», а продавала її книгарня «Наукового Товариства ім. Шевченка» у Львові! Це був зразок упадку моралі і «Духа Руїни»; це вже почалося царство «царя-голоти»!

Протиставитися тому «Духові Руїни» не могли вже «політичні реалісти», бо вони його самі творили і вели між собою боротьбу, яка лише посилювала той «Дух Руїни».

Ось так виглядала політична діяльність в краю і на еміграції в двадцятих роках «політичних реалістів, що дивилися холодно й тверезо».

І тому найвища пора була появи дійсно політичних реалістів, які не лише «дивилися б», але й діяли холодно і тверезо, та, оздоровивши відносини, продовжували б далі чинні визвольні змагання за відновлення Української Самостійної Соборної Держави.

Тими політичними реалістами, що не лише «дивилися», але й діяли холодно і тверезо, були й є українські націоналісти!

II

ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛІСТИЧНОГО РУХУ І ЙОГО УКРАЇНСЬКА ВНУТРІШНЯ ПОЛІТИКА

Ми вже у вступі згадали розмову між українцем і чужинцем про Україну, і про теревені, які чужинець плів про Україну.

Подібно мається справа й з тими, що сьогодні розписуються про український націоналізм, як «чужі ідеї» і т. п., що «став до боротьби» з «демократами», і то лише за те, що вони, як «політичні реалісти» «дивилися холодно і тверезо», бо ж «різниць світоглядових не було», а мета була «спільна — відбудова незалежної соборної держави».

Читач, який не знає дійсности, прочитавши таку писанину, подумає: справді, ті українські націоналісти, то якісь диваки, то «фашаки», які завзялися на українську демократію (чужинець подумає, що й на чужу демократію і на те й призначена та писанина!), і хотіли, чи й далі хочуть її знищити!

А як же ж було на ділі?

Українська Військова Організація (УВО), по рішенні Ради Амбасадорів, зірвавши, про що вже вгорі була згадка, з Петрушевичем за його **комуно-більшевизм**, рішила продовжувати чинні визвольні змагання за відновлення Суверенної **Соборної Держави** самостійно.

В обличчі сумної політичної дійсности, яку ми вгорі описали, яка робила моральне спустошення в краю і в рядах української еміграції, УВО стало **єдиним** ре-

альним чинником, який переняв прапор чинних визвольних змагань за відновлення Української Самостійної Соборної Держави, проголошеної ІV Універсалом 22 січня 1918 р. і Актом соборности, проголошеним 22 січня 1919 р.

УВО перенявши ці чинні змагання і зірвавши з дотеперішнім українським політичним світом, який в зміненій міжнародній політичній ситуації, й собі змінив внутрішню політику, мусіла подбати й про світоглядову, ідеологічну і політичну підбудову своїх визвольних змагань.

Цьому питанню Командант УВО полк. Е. Коновалець, із своїм штабом, присвятили пильну увагу й час, на які дозволяли їм турботи і акція ведення чинних визвольних змагань. Ці вступні й підготовчі заходи, якими від початку керував сам Коновалець, поступали скоро вперед і були улегшені тим, що членство УВО — так в краю, як і на еміграції, по всіх європейських осередках, вже було політично вироблене, а духово й ідеологічно наставлене націоналістично, і могло творити, кожний з них, кругом себе середовище і відповідно впливати.

Крім того, в Празі існувала вже від 1921 р. Націоналістична організація, а саме «Група Національної Молоді», під проводом спочатку Івана Гужі, а згодом Осипа Бойдунника, яка складалася зі студентів б. старшин чи вояків УГА, і тепер всеціло підпорядкувалася полк. Е. Коновальцеві.

В короткому часі виникла націоналістична організація, складена переважно з «наддніпрянців», але куди входили також «галичани», а саме — «Легія Українських Націоналістів», під проводом полк. Миколи Сціборського.

Між тими двома націоналістичними організаціями навіязалася тісна співпраця, з пляном створення «Союзу», що було й започатковаю, щоби згодом всеціло злитися.

В краю на Західніх Землях виник «Союз Української Націоналістичної Молоді», яка також стояла під впливом УВО.

По якомусь часі й «Легія Українських Націоналістів» навіязала тісну співпрацю з УВО. Поза тими організаціями були окремі особи, так між студентами, як і між старшими громадянами, які не належали до жодних згаданих

націоналістичних організацій, але цілковито погоджувалися й піддержували акцію УВО і політичні заходи Е. Коновальця.

Таким чином, УВО, в дуже короткому часі, на шляху до політичної підбудови, розпоряджало великою кількістю кадрів і осередків і приступило до підготовки створення політичної організації.

Вже в листопаді 1927 р. відбулася, під проводом полк. Е. Коновальця, конференція визначних осіб українського націоналістичного руху з різних європейських країн, де була розміщена українська еміграція, та представників вгорі згаданих націоналістичних організацій, на якій покликано до життя «Провід Українських Націоналістів» під проводом полк. Е. Коновальця. На цій же конференції рішено видавати націоналістичний журнал «Розбудова Нації», який і почав виходити в січні 1928 року, та підготувати і скликати I Конгрес Українських Націоналістів, для створення політичної організації українських націоналістів.

Підготовку і скликання того I-го Конгресу конференція доручила покликаному «Проводові Українських Націоналістів», який від тієї конференції керував уже націоналістичним рухом.

Перший Конгрес Українських Націоналістів відбувся в січні-лютому 1929 р., на якому створено Організацію Українських Націоналістів і схвалено її політичну програму.

На чолі ОУН став Голова Проводу Українських Націоналістів і Командант УВО полк. Е. Коновалець.

УВО включено до ОУН. Перший Конгрес Українських Націоналістів рішив продовжувати чинно визвольні змагання на всіх українських землях за відновлення Самостійної Соборної Держави. Практичні завдання в українській внутрішній політиці українського націоналістичного руху — так перед створенням, як і по створенні ОУН, були такі:

1) привернути українству його духову соборність та духову одностність;

2) переконати українські маси про необхідність чинної визвольної боротьби, а тих, які свідомі про необхідність тієї боротьби, оформити і організовано продовжувати чинно визвольні змагання за відновлення Самостійної Соборної Держави;

3) всіма засобами поборювати всіх і все, що, чи хто стоїть на перешкоді приверненню тієї духової соборности та одности і чинних визвольних змагань за відновлення Самостійної Соборної Держави, — без уваги на те, чи ті перешкоди будуть внутрішнього, чи зовнішнього походження;

4) ужити всіх заходів для упорядкування українського внутрішньо-політичного життя, та створити спільний державно-політичний центр, який усунув би анархію та керував визвольними змаганнями за відновлення Самостійної Соборної Держави;

5) піддержати самостійне духово-культурне і господарське життя народу — так в краю, як і на еміграції, та й самим причинитися до творення національних духово-культурних і господарських вартостей.

Оці практичні завдання в українській внутрішній політиці українські націоналісти систематично і послідовно, на кожному відтинку й при кожній нагоді, реалізували — так до формального створення ОУН, як і по її створенні, вже під прапором ОУН.

Для прикладу хай послужить хоч трагічний і сумний, але багатомовний факт: по трагічній смерті Голови Директорії УНР і Головного Отамана С. Петлюри 25 травня 1926 р. УВО, «Група Національної Молоді» і «Легія Українських Націоналістів» порозумілися між собою, рішили зареагувати проти того ганебного вбивства, та взяти активну участь у панахиді і прилюдній демонстрації проти того ганебного злочину.

Натомість «галицькі» «політичні реалісти, що дивилися холодно і тверезо» відмовлялися від такого реагування і такої участі.

Для прикладу хай послужить такий факт: Голові «Групи Національної Молоді» і «Української Академічної Громади» в Празі, Осипові Бойдуникові, що прийшов до проф. Андрія Яковлева, який був тоді секретаром Українського Вільного Університету в Празі, щоби обговорити з ним порядок і техніку панахиди і демонстрації, проф. Яковлів з жалем скаржився, що ректор Українського Вільного Університету, галичанин, проф. Олександр Колесса не хоче дозволити, щоб Університет, як інституція, брав участь у панахиді, і не хоче проголосити, пропонованого з

того приводу, триденного свята, тобто вільних трьох днів від викладів. Проф. Яковлів, жаліючися попросив, чи не міг би О. Бойдуник, як «галичанин» і націоналіст та Голова Української Академічної Громади, вплинути на ректора — проф. Колессу. О. Бойдуник удався до проф. Колесси і в розмові на ці теми заявив таке:

«Магніфіценціє, незгода між «придніпрянцями» і «галичанами» та спір між табором УНР і іншими політичними таборами, це є українська внутрішня справа: коли хтось ззовні мішається в ті справи, та ще й злочинною рукою посягає на ту чи іншу українську чоловічу людину, той мусить заплатити головою!»

По виміні ще деяких думок з того приводу, проф. Колесса проголосив триденне свято УВУ в Празі, про що негайно повідомлено проф. Яковлева, як того, що очолював Комітет вшанування пам'яті С. Петлюри.

Завдяки поставі українських націоналістів, у святі вшанування пам'яті С. Петлюри, взяли участь усі українці, без різниці теренових походжень і політичних переконань.

Але на тому українські націоналісти тоді не обмежилися. Використовуючи, хоч сумний, але святочний, поважний і настроєвий момент, українські націоналісти запропонували всім українським політичним таборам, порозумітися між собою і створити спільний політичний центр. Пропозицію націоналістів усі табори, від гетьманців почавши, через демократів, на соціялістах кінчаючи, прийняли. Рішено скликати конференцію представників. Визначено місце і день конференції. Конференція відбувалася в рецепційній залі каварні «Опера», в Празі, на Сміхові, при вул. Шержіковій.

В конференції взяли участь представники: УНР, гетьманців, соціялістів-революціонерів, соціял-демократів, УВО, Лєгії Українських Націоналістів, Групи Української Національної Молоді і Кубанців. Крім того, як гості, брали участь українські генерали, як представники української Армії. Конференція мала надзвичайно серйозний і святочний настрій. На учасниках слідне глибоке зворушення. Це ж не буденна справа. Це ж по шість літній, нещадній внутрішній взаємній боротьбі, яка накоїла стільки лиха, й далі коїть, та розкладає живий національний організм,

перший раз зійшлися противники, щоб порозумітися, в ім'я всім дорогої Справи!

Представник УНР проф. Александер Шулъгин, дослівно зі сльозами в очах, свою промову почав словами: «здається, треба було аж крові Симона Васильовича, щоби нас поєднати».

Конференцією проводив, оскільки нас пам'ять не заводить, голова кубанського уряду проф. Бич.

На конференції ділово обговорювано різні питання так загального і теоретичного, як і конкретного і правничого характеру. Конференція тривала три дні підряд. Третього дня, коли здавалось, що ось-ось наближається до успішного кінця, між «республіканцями» і «монархістами» повстав спір з приводу питання, яка форма буде майбутньої відновленої держави, за яку... націоналісти ведуть чинні визвольні змагання!

І того не могли «політичні реалісти» узгіднити, й на тому конференція розбилася, бо одні хотіли «республіки», а другі «монархії»!

По трьох днях інтенсивної праці учасників конференції, конференція розбилася на спорі між «республіканцями» і «монархістами» на питанні: ... «чия мама краща».

Але дослівно ці самі люди, які, як укрїнці, не могли між собою знайти спільної мови, знайшли згодом спільну мову, кожний окремо, з ворогами українського народу, для «концепцій» «трой-руси-єдиної» чи «Соціалістическої Ліги Востока Європи», про що вже було вгорі згадано.

Ось до чого може допроводити дійсно «ненависницький комплекс»!

Але, як з того бачимо, не така то вже страшна боротьба була між націоналістами і «демократами», про яку пишеться сьогодні в «На Чужину», коли ті ж самі націоналісти ініціювали і хотіли, разом з тими ж «демократами», творити спільний політичний центр.

Коли ж націоналісти згодом почали боротьбу, то не з «демократами», лише з «політичними реалістами», які між собою не знаходили спільної мови, але з ворогами українського народу таку спільну мову знаходили. А далі вели боротьбу

й тому, що «політичні реалісти» діяли всупереч Акту соборности з 22 січня 1919 р. і тим вносили распрю в національну сім'ю і не давали їй можности створити одність.

На цьому місці ми мусимо остаточно і ясно означити, що треба, і що українські націоналісти розуміли й розуміють під назвою «соборність» в політичному значенні. На нашу думку соборність треба розуміти, і так її українські націоналісти розуміють, всі українські етнографічні землі, так, як вони є означені українськими антропологами, етнологами, етнографами і географами, і так, як вона є представлена в нашій духовій і культурній творчості «від Кавказу по Сян» і від Прип'яті по Чорне море!

Інакше «соборність» розуміли тоді, і, на жаль, сьогодні інакше розуміють, «політичні реалісти». Це була і є відома річ, про яку тут зайво говорити. «Соборність» у «політичних реалістів» була і є залежна від того, з котрим сусідом України вони співпрацюють, чи надіються співпрацювати.

Так було тоді, і так є сьогодні!!

Щоб не бути голословним, наведемо таке: якийсь «Український Суходольний Інститут» видав з датою «1946», як «ч. 12», мапу «Україна Соборна» під редакцією п. д-ра Т. Олесеви́ча, і інж. Д. Лещаренка. Поминаючи недоладности з західними і північними межами, ця «Україна Соборна» «Суходольного Інституту», під редакцією п. д-ра Т. Олесеви́ча, на Сході кінчається на лінії Старобільськ-Луганськ-Таганрог, залишаючи за тією «Україною Соборною» українські землі Подоння і Північного Кавказу з Кубанню, означивши ті землі, як окремі «сумежні заприязнені країни», назвавши їх «Козаччина».

І чи здають собі справу автори такої «України Соборної», що вони, крім того, що наносять шкоду Україні в сучасну пору, означаючи і зачислюючи Кубанських Козаків до окремої «козачої нації», викреслюють із історії України цілу гетьмансько-козацьку добу, починаючи від XV, а кінчаючи на XVIII столітті, яку творили ці ж, власне, сьогодні кубанські козаки?!

І в чому тут «соборність», про яку випикується в «На Чужині»?!

Ми розуміли б, якщо б «політичні реалісти» сказали, що за одним «ударом» не можна досягнути й самостійності й соборності, і що треба наразі поступитися соборністю, якщо тим коштом досягнути б самостійність. То було б подібне до «політичної концепції» і можна було б сказати, що «хотіли використати, що було можливе». Але, коли остається поза «Україною Соборною» 250.000 кв. км. етнографічної української території, як чужу, а лише «заприязнену країну», і п'ять мільйонів українців, які заселяють цю територію, та називається їх окремою «козакою нацією», і тим шматується живий національний організм, і викреслюється три століття світлої історії українського народу, яку творили ті ж самі козаки, то не можна дивуватися і гніватися, що таких і їм подібних, «політичних реалістів» «політичні романтики» поборювали й поборюють!

Питаємо, і чекаємо на відповідь, хто сьогодні за те все, і за «Український Суходольний Інститут», який у 1946 р. видав карту «Соборна Україна» під ч. 12, під редакцією д-ра Т. Олесеви́ча, несе відповідальність?

І супроти такої дійсності, яку вартість і виправдання та відвагу мають ті всі писанини в «На Чужині», що, мовляв, «Новий вождівський світогляд став до боротьби зі старим демократизмом», та що націоналісти на «політичних реалістів, що дивилися холодно й тверезо, — гляділи, як на свого роду зрадників, хоч вони для скріплення своєї нації, хотіли використати, що було можливе», та «що остаточна мета була спільна — відбудова незалежної суверенної соборної української держави»?! Для кого пишеться і кому потрібні сьогодні, ті кон'юнктурні «жалі», які від першого до останнього слова є «брехнею», вживаючи вислову «На Чужині», що на свіжо доказано!

І розуміється, що українські націоналісти, реалізуючи свої практичні завдання, які вони собі накреслили і які вгорі наведено, мусіли поборювати і будуть далі поборювати таких «політичних реалістів», які знаходять спільну мову скоріш з ворогами, як своїми, або добровільно зрікаються частини українського народу і території.

Завдяки українському націоналізмові і ОУН з її практичними завданнями, українські націоналісти, в розмірно короткому часі, своєю чинною акцією, припинили «сменовеховство», чи комуно-більшевицьку дурійку, так у краю, як і на еміграції. Револьверові стріли члена ОУН Миколи Лемика в 1933 р., спрямовані в большевицького консула у Львові, в приміщенні большевецького консульату у Львові, при вул. Набеляка, де згинув секретар большевицького консульства у Львові, Маїлов, були, в першу чергу, реакцією ОУН на голод в Україні, а також завершенням націоналістичної «чистки» від комуно-більшевизму в українстві на ЗУЗ та осторогою перед новою спробою його ширення, а рівночасно й осторогою для тих «політичних реалістів», які з «товарищем» консулом Лачинським у Львові, взаємно собі візити складали й прийняття справляли, та виїздили до Москви і Києва дружні взаємини нав'язувати!

Рівночасно з очищуванням українства від комуно-більшевизму, ОУН реалізувала й свої інші точки практичних завдань українського націоналізму.

Українство, завдяки тій акції ОУН, почало знов віднаходити себе і повертати до національної амбіції і почуття гідності. Рівночасно з тим зрозуміло, що лише чинна визвольна боротьба, завершена національною революцією, може відновити Самостійну Соборну Державу. Не менше зрозуміло українство й те, що до такої національної революції необхідно й соборно-однотної духовости від «Кавказу по Сян».

Саме зрозуміння тих незаперечних правд уже було п'ять-десятьвідсотковим успіхом ОУН. Дальші відсотки принесли і приносять невтомна праця і чинні визвольні змагання націоналістів, впродовж дальшого десятка літ, по сьогодні! По несповна двадцятилітнім діянні українського націоналізму і змаганні українських націоналістів, можна було вже безспірно ствердити масовість українського націоналістичного руху, який духово опанував майже все українство на Заході і певну частину на Центральних Землях, куди доходили, хоч невиразні й неясні інформації, але все ж таки доходили.

Рівнобіжно з тим ряди членства ОУН більшали й більшали, що, дійсно, не завжди відповідало вимогам і потребам підпольної організації.

Лише одного не вдалося зреалізувати в тому першому етапі, а саме — четвертої точки практичних завдань ОУН, тобто створити спільний державно-політичний Центр.

Не вдалося тієї точки зреалізувати лише тому, що не всі українські політичні чинники розуміли й усвідомляли собі потребу, а то й необхідність такого спільного Центру.

Зрештою й ОУН, всеціло зайнята реалізацією практичних, вгорі вичислених, завдань, та керуванням чинними визвольними змаганнями, що вимагало пильної уваги, а ще більше праці всіх органів і клітин ОУН, не присвятила, в тому першому етапі свого діяння, належної уваги питанню творення спільного державно-політичного Центру.

Але цьому питанню творення українського спільного державно-політичного Центру ОУН присвятила пильну увагу в другому етапі свого діяння, започаткованому по «пробі сили» українського націоналізму і націоналістів, по проголошенні самостійности Карпатської України і її обороні, яке відбулося завдяки ініціативі і силами ОУН і українських націоналістів, у чому безперечно взяли участь і ненаціоналісти всіх українських політичних угруповань.

Проголошення самостійности Карпатської України, а головне її розбудова й оборона силами націоналістів, до яких включилися й ненаціоналісти, було живим доказом, що український націоналізм, якого носієм і речником є ОУН, поборов уже всі деструктивні й руйнуючі чи руйниницькі, так внутрішні, як і зовнішні, інспіруючі це руйництво, сили. Далі, оборона Карпатської України зокрема доказала, що український нарід уже зрозумів, що відновити й обороняти свою самостійну державу можна і треба лише власними силами, не надіючись на жодні чужі сили, ближчих чи дальших сусідів, які завжди і всюди схочуть українськими землями збагатити і скріпити себе і свою політику.

І тому, супроти того живого доказу проби власних сил, перед ОУН стало чергове завдання, а саме — організування тих власних сил українського народу для дальшої визвольної боротьби за відновлення, закріплення й розбудову Української Самостійної Соборної Держави.

Це мало б бути виконане в другому етапі діяння українського націоналізму й ОУН.

Цей другий етап діяння українського націоналізму і ОУН започаткував II-й Великий Збір Українських Націоналістів, який відбувся в серпні 1939 р.

Той другий В. Збір У. Н. вніс деякі доповнення до програми ОУН, схваленої I-м Конгресом УН у 1929 р., а м. інш. доповнення, що український націоналізм — це є національний солідаризм.

Цим доповненням у програмі ОУН, II-й В. Збір У. Н. уже в 1939 р. вказав дальший шлях розвитку і діяння українського націоналізму, як духового й політичного руху.

Український національний солідаризм є істотним для духовости українства, про що буде мова в дальшому розділі. І український національний солідаризм, як органічне явище для українства, ліг в основу націоналістичного руху ОУН у практичному її діянні від самого початку відродження українського націоналістичного руху.

Підтвердженням того факту є ініціатива і акція українських націоналістів в 1926 р., по смерті Голови Директорії С. Петлюри, творення спільного державно-політичного Центру, про що була вже згадка вгорі.

Не осягнувши, не з своєї вини, тієї солідаризації на політичному відтинку, українські націоналісти застосували акцію очищення того відтинку від чужих ідей і впливів, у першу чергу московсько-більшевицького, про що також була вже вгорі згадка, перенесли солідаризаційну акцію на відтинок суспільно-громадський.

На цьому відтинку ця солідаризаційна акція українських націоналістів найшла більше пригожий ґрунт і увінчалася на еміграції успіхом — створенням Союзу Українських Су-

спільно-Громадських Організацій у Чехословаччині, Українського Національного Союзу у Франції, Українського Національного Об'єднання в Німеччині, активною участю в розбудові духово-культурного і господарського життя на рідних Західних Землях, та, в часі останньої війни, у створенні Українського Центрального Комітету в Г. Г., та розбудові духово-культурного і господарського життя тут же, а вкінці в створенні Української Національної Ради у Львові і Української Національної Ради у Києві в 1941 р. та в творенні і розбудові духово-культурного і господарського життя на всіх землях України.

На політичному відтинку солідаризаційну акцію відновила ОУН знов щойно в 1939 р., вже під проводом нового Голови ПУН полк. А. Мельника.

Другий ВЗУН, що відбувся в серпні 1939 р., доповнивши програму ОУН національним солідаризмом, як ідеєю і системою в побудові суспільного життя і держави українського народу, ствердив факт започаткування нового етапу української внутрішньої політики, на засадах національного солідаризму.

Від того часу, тобто від 1939 р., українська внутрішня політика українського націоналізму ОУН розвивається так теоретично, як і практично по лінії національного солідаризму.

Цю лінію слідно вже чітко при налаштуванні українського життя так еміграції, як і на рідних землях, які опинилися в межах «Генеральної Губернії», вже восени 1939 р., головню при ініціюванні і творенні Українського Центрального Комітету там же, започаткованим нарадою в Коросні 3 жовтня 1939 р., у чому взяли участь, без різниці, представники всіх українських політичних угруповань.

Вслід за тим, на провесні 1940 р. полк. А. Мельник запропонував координацію всіх українських політичних сил і створення спільного осередку для ведення даліше визвольних змагань. На жаль, «незалежники» українського націоналізму і націоналістичного руху ОУН, з однієї сторони, а противники полк. Мельника за його консолідаційну акцію всіх українських сил, з другої сто-

рони, знівечили ці заходи полк. Мельника і поставили питання координації в невластиву площину. Але ці самі люди, які знівечили координаційні заходи полк. Мельника, згодом, в 1941 р. «порозумілися» і створили «спільний» «політичний орган».

Але консолідаційна акція ОУН не припинялася. В грудні 1941 р., в обличчі жажливої дійсності німецької окупації України, полк. А. Мельник поновив свої заходи консолідації, вже з конкретною пропозицією оформлення її у спільному органі, а саме — в Верховній Раді.

Уповажені чоловіки представники ОУН, так на еміграції, як і в краю, переволи з чоловічими представниками українських політичних угруповань, включно з ОУНС Ст. Бандери, та іншими політичними і суспільно-громадськими діячами, в тому напрямі переговори. На жаль, і тим разом пропозиція полк. А. Мельника не знайшла належного розуміння. В одних тому, що ще вірили в силу Німеччини, в інших (ОУНС — Ст. Бандера) тому, що хотіли монополно рішати, в такій складній ситуації, так внутрішні, як і зовнішні питання української політики.

Але одно осягнуто тим разом на шляху до солідаризації, а саме — що меморандум, виготовлений полк. Мельником до Гітлера, в якому унаявлено і зілюстровано ворожу політику німецького Райху супроти України і в Україні, та вимагано її зміни, підписали: Президент Української Національної Ради у Львові Митрополит Андрей граф Шептицький, Президент Української Національної Ради у Києві проф. Микола Величківський, заступник Голови Директорії і Головного Отамана УНР А. Лівичський, Голова Ради Українських Комбатантів ген. Омелянович-Павленко і Голова ПУН полк. А. Мельник. Інші чинники, не з вини полк. А. Мельника, того меморандуму не підписали.

Підписання того меморандума, хоч не всіма тими, хто повинен був ще підписати, було вже значним осягом і поважним кроком вперед, на шляху до солідаризації.

Це ж перший раз в історії політичного ставання, у внутрішній і зовнішній політиці українського народу впродовж останнього чвертьстоліття, представники українського націоналізму, з представниками УНР, виступили спільно.

Це було небуденне явище і тому й небуденне враження зробило воно на українські народні маси і зовнішній світ.

Вороги по обох сторонах барикади почули зовсім оправдано, загрозу їхнім імперіялізмам.

Це ж сорокп'ятьмільйоновий нарід солідарно мобілізує сили проти двох ворожих імперіялізмів-окупантів українських земель.

Але саме підписання меморандуму це ще далеко не було те, до чого зміряли задуми полк. А. Мельника, а саме: створення спільного політичного Центру, в який входили б представники всіх українських політичних угруповань і осередків, та чільні українські громадяни Соборної України від Кавказу по Сян і Тису.

Але й тим разом холоднокровного і непохитного та послідовного у своїх всенаціональних задумах полк. Мельника, не зневірила, хоч тепер лише частинна, невдача на шляху до солідаризації.

Не огнувши цілковитої солідаризації всіх українських сил, полк. А. Мельник рішив солідаризувати ті сили, які зрозуміли загрозу імперіялізмів для України та значення солідаризації сил українського народу, для протиставлення тим імперіялізмам.

Ворог-окупант зрозумів, краще як дехто з своїх, акцію ОУН з полк. А. Мельником на чолі, і в січні 1944 р. арештував полк. А. Мельника, з більшою частиною його співробітників з найближчого оточення та членів ПУН, і посадив по різних концентраційних таборах.

Але солідаризаційна акція ОУН була продовжувана тими співробітниками і членами ПУН, які лишились на волі, далі.

В квітні 1944 р., у висліді тієї солідаризаційної акції, створено Всеукраїнську Національну Раду, у склад якої увійшли: Українська Національна Рада в Києві, Українська Національна Рада у Львові, Українсько-Руська Народня Рада Закарпаття, та деякі чолові українські громадяни.

По виході з тюрми-концентраку, полк. А. Мельник невтомно далі працює над поширенням соліда-

ризації, маючи на увазі, і передбачаючи важливі і важкі події і завдання, які доведеться ще, може й в недалекому майбутньому, пережити українському народові, на його шляху визвольних змагань за відновлення Самостійної Соборної Держави.

Тому полк. А. Мельник не зрікався запропонованого йому очолення всіх українських політичних чинників у листопаді 1944 р. але, так йому по характеру, як і політичній концепції далеких і чужих кон'юнктурних переговорів із німецьким урядом, маючи основне на увазі, а саме — що те очолення буде однією з цеглок, чи одним дальшим кроком на шляху до української солідаризації.

Очолити ті переговори, полк. Мельник поставив Райхові «іберменців» вимогу: повсякчасно зректися всяких претенсій Німеччини на українські землі!

Ми не хочемо тут згадувати імен тих українських «політичних реалістів», які постійно приходили до полк. А. Мельника і переконували його, щоб злагіднив свої вимоги, бо, мовляв, Німеччина може їх відкинути. І за кожним разом ті «реалісти» почули від полк. Мельника спокійне, але тим не менше категоричне: ні, не злагідню!

І «реалісти» мали рацію: конаючий гордий Райх дійсно відкинув вимоги, лише що то зовсім не заскочило полк. Мельника, бо він ставив ці вимоги не з увагою на те, щоби вони були прийняті Райхом, лише з увагою на те, щоб рятувати український нарід і українську Справу, чого не могли зрозуміти «реалісти»!!

Полк. Мельник, по відкиненні його вимог Райхом, не маючи змоги переконати інші українські політичні чинники в безнадійності ведення дальших розмов у політичній площині, зрікся своєї місії і відповідальности за дальші переговори, виїхав із своїми найближчими співробітниками з Берліну. В новому своєму осідку, на півдні Німеччини, очікуючи приходу альянтських військ, разом із своїми співробітниками, обговорює можливості дальшого розвитку подій і необхідности солідаризації всіх українських сил, на всіх відтинках українського життя. Негайно по приході альянтських військ до місцевости, де перебував полк. Мельник

із своїми співробітниками, полк. Мельник, як Голова Проводу Українських Націоналістів, вислав до Сан-Франціско, на руки Стетініюса телеграму такого змісту (переклад з французької мови):

До Його Ексцеленції

Пана Едварда Р. Стетініюса, державного секретаря, Голови міжнародньої Конференції в Сан-Франціско. Дійшло до мого відома, що Україна є допущена на Конференцію. Українські патріоти можуть бути хіба тільки вдоволені з приводу визнання нашої країні права участі в міжнародньому житті. Воєнні умовини не дають змоги порозумітися з іншими українськими політичними групами відносно цієї події. Однак я не сумніваюся, що моя ініціатива та моя постава — знайдуть їх повну згоду. Тому я дозволю собі звернути увагу Вашого Зібрання, що делегат уряду Советської України, хто б він не був, ніяк не заступає ідей і аспірацій Української Нації. Я можу висловити тільки свій жаль, що нагода виступити на міжнародньому форумі не може бути використана Україною національною, яка під большевицьким режимом і російським пануванням є зведена до мовчанки, та не має змоги виявити правдивого українського голосу.

Голова Проводу Українських Націоналістів

Андрій Мельник.

2 травня 1945.

Рівночасно йде підготовка до консолідаційної акції. Окремим виданням «Дійсність і наші завдання» О. Бойдуніка, викладено проєкт солідаризації, чи консолідації всіх українських сил, її потреби, методи, форми й можливості.

Відбута з того приводу в серпні 1945 р. конференція представників діючих політичних чинників, за винятком ОУНС — Ст. Бандери, який мимо запрошення, на конференцію не з'явився, конференція не дала бажаних вислідів.

Не будемо тут зупинятися над перебігом і причинами невдачі тієї конференції, бо викладено це все, дуже докладно й подрібно, в публікації Проводу Українських Націоналістів п. н. «На шляху до солідаризації», виданій у серпні 1945 р.

Але потреба солідаризації чи консолідації українства — так для упорядкування внутрішніх справ і заведення правопорядку, як і для виступів на зовні, стала пекучою вимогою дня, і цю потребу почало відчувати, а за тим і вимагати, все українське громадянство. Вона вже не сходила з порядку дня.

Остаточо, завдяки арбітражеві о. д-ра В. Кушніра, в березні 1946 р., відбулася чергова конференція представників усіх політичних угруповань, і по довгих наступних конференціях, засновано, сьогодні існуючий і діючий, Координаційний Український Комітет (КУК), у склад якого входять усі українські політичні партії чи організації, за винятком ОУНС — Ст. Бандери, яка виступила з КУК, і рішилася на «блискуче відокремлення».

Створенням Координаційного Українського Комітету концепція українського націоналізму ОУН, під проводом полк. А. Мельника, в українській внутрішній і зовнішній політиці, нарешті, дочекалася зрозуміння, а частинно й оформлення.

Але створення КУК — це ще далеко не завершення солідаризаційної чи консолідаційної акції, так, як вона потрібна і як собі уявляють українські націоналісти, та як пропонувала ОУН, з полк. Мельником на чолі.

Нема найменшого сумніву, що КУК є сьогодні українським політичним Центром, в якому координується українська так зовнішня, як і внутрішня політика українського народу, на всіх його відтинках. І хоч ця координація має тут чи там ще свої недомогання, то все ж таки ніхто не може заперечити, що КУК причинився, і далі причиняється до упорядкування й налагодження нашого національного життя на всіх відтинках і заведення в тому житті правопорядку, на засадах християнської моралі й етики, та скоординування виступів на зовні.

Але деяким ускладненням у порядкуючій і налагодуючій акції та виступах на зовні, головно на міжнародньому форумі для КУК, а властиво для української справи в цілому, є факт існування інших політичних осередків, які також мають аспірації, оправдані чи неоправдані, але мають заступати український нарід, в імені його промовляти і його репрезентувати, та заводити в його житті, на свій лад, порядок, а яких відношення до КУК є, у одних вороже, в

інших, знов, людне, і до нічого жодну сторону не зобов'язують.

Сьогодні цей стан може й не викликає ще поважніших ускладнень, але в майбутньому, і то може недалекому майбутньому, такий стан може викликати досить дошкульні ускладнення, як для однієї, так і для другої сторони, а в основному для всього українського народу.

Тому то ОУН, передбачаючи таке ускладнення і його наслідки, у своєму проєкті з травня 1945 р. пропонувала створення не суспільно-політичного Центру, лише створення спільного державно-політичного Центру, який мав би опертя не в поодиноких людях, лише в народі, організованому в політичних таборах чи організаціях.

Традиції і легітимації — то не є власність окремих осіб, лише то є традиції, чи легітимації інституцій, чи організацій і символів, які є власністю всього народу. Традиції народ творить повсякденним своїм життям. Старі традиції і легітимації доповнюються повсякденно новими традиціями і легітимаціями. В тім умістовлюється відношення традиції до поступу й навпаки. Інакше треба було б відкинути або традицію, або поступ. Чого не вільно зробити головно в національно-суспільному житті.

На такому розумінні справи й такими мотивами та вимогами, получения традицій і легітимацій з-перед чвертьстоліття з традиціями і легітимаціями, створеними впродовж останнього чвертьстоліття і далі твореними, керувалася ОУН в 1945 р. і сьогодні керується, пропонуючи створення спільного державно-політичного Центру, починаючи від керівного верховного тіла.

Це є єдина, на нашу думку, розв'язка, успішна для повної солідаризації чи консолідації всіх українських політичних сил, заведення ладу і правопорядку внутрі, спільного виступу на зовні, та, щонайважливіше, продовжування далі чинних визвольних змагань, тими силами, які до того надаються.

Тим кермується й до того змагає ОУН у своїй українській внутрішній політиці від самого початку по сьогоднішній день.

Відповідає т. 8-ій Деклярації КУК, прийнятій 14.VII.1946.

III

ПОХОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛІЗМУ І ЙОГО ЗАСАДИ

Закиди українських «політичних реалістів», що український націоналізм це «чужа ідея», зроджена під «подуvom нових вітрів з закордону», на яку «мали вплив теж і політичні події в Італії від 1922 р., і ті, що довший час назрівали в Німеччині і завершилися остаточно гітлерівським переворотом в 1933 р.», та інші теревені, про «інфекцію фашизму», які сьогодні випишує «На Чужині», українські націоналісти вислухують їх від самого початку відродження українського націоналізму, аж по сьогоднішній день, так само, як український нарід, від самого початку його політичного відродження, як ми вже вгорі згадали, вислухує теревені польських україножерів, що «українців видумав граф Стадіон»!

Ціна обох теревенів є одна й та сама, і їх автори можуть взаємно собі подати руки.

Це дійсно є «ненависницький комплекс», який «відноситься не тільки до індивідуальних, але й до масових психопатологічних явищ», про які пише «На Чужині», але який зродився не в українському націоналізмі, лише в середовищі «політичних реалістів», які почали і вели жалюгідні інтриги «в кадрах українського націоналізму тридцятих літ», цькуючи одних проти других, вигадуючи різні «чужі агентури», створюючи різні «націоналізми», чи то «творчі», чи «молоді», з різними органами і журналами, датованими навіть, які своїми питаннями (напр., журнал «Ми» «молодо-націоналістів» з Варшави) деморалізували молодь, щоби

знутри розікласти ОУН, аж вкінці все це «розрядилося в сорокових роках у братовбійчій боротьбі», про яку пише «На Чужині».

Розгляньмо ж дійсний український націоналізм і націоналістичний рух, та «холодно й тверезо» без «ненависницького комплексу», вдумаймося у його істоту і форми, та оцінім, скільки правди, а скільки фальшу, облуди і брехні, скривалося і скривається в закидах «політичних реалістів», про «чужі ідеї»!

«Український націоналізм — як сказано в програмі ОУН — це духовий і політичний рух, зроджений із внутрішньої природи Української Нації, в час її визвольної боротьби за підстави і цілі творчого буття.» (Постанова I-го Конгресу ОУН з 1929 р., розділ I. Загальні означення.)

Український націоналізм і націоналістичний рух — це вияв почуття національної окремішності і одности, гідности збірною національного «я», і зберігання тієї окремішності, одности і гідности, щоб завершитися у відновленні Самостійної Соборної Держави, за яку націоналісти ведуть чинні змагання.

У творі Богдана Лепкого «Вадим» є таке місце: (Християнка), княгиня св. Ольга клячить перед Розп'яттям і просить Христа-Бога, щоб він освятив і благословив похід (ще поганина) її сина Святослава проти (тоді вже християн, як і св. Ольга (болгар, «бо ж усе це для добра і слави його народу», як каже при тому св. Ольга Богдана Лепкого.

Ми не хочемо тим сказати, що то є історичний факт, але ми хочемо лише звернути увагу й підкреслити, як розуміли й розуміють Святослава Завойовника і його боротьбу «для добра і слави його народу».

Син Святослава Завойовника, св. Володимир Великий, «для добра й слави свого народу», прийняв віру християнську і цим з'єднав свій нарід духово і злучив його в одну політичну цілість «від Кавказу по Сян». Внук Святослава і Син Володимира Великого, Ярослав Мудрий, видав «для свого народу», також «від Кавказу по Сян», «Руську Правду», якою нарід мав у своєму житті керуватися і по тій «Руській Правді», а не іншій, жити!

Внук Володимира Великого, Володимир Мономах, видав «Поучення Дітям», в яких закликав і наказував до єдності, щоби в єдності (князів і народу) вдержати свою окремішність і зберегти її, та не датися сусідам — ворогам роз'єднати й поневолиги.

Весь козацько-гетьманський рух і доба, головно епоха Великого Гетьмана Богдана і Івана Мазепи — це була боротьба «за віру православну нашу», за одність, окремішність, за національне обличчя і «я» українського народу і його політичну самостійність.

Шевченко закликає: «свою Україну любіть, любіть її, во время люте за неї Господа моліть», «У чужому краї не шукайте, не питаєте того, що немає і на небі», «в своїй хаті, своя правда, і сила і воля».

Ось на тих традиціях від Святослава і Володимира, на тих вічних «правдах» і «поученнях», та «під подувом нових вітрів з закордону» романтизму, зродилося й наше народництво, а з ним і політичне відродження, під кінець першої половини ХІХ століття.

Народництво, яке виросло з української традиції і романтизму — це був один із етапів того, що ми сьогодні вже називаємо український націоналізм.

Український націоналізм, випливаючий з ідеалістичного світогляду, приймає, що змістом народу є духово-культурні вартості, а держава, як політична організація, є його форма!

До духово-культурних вартостей належить віра, — релігія, яку прийняв св. Володимир і за яку нарід, під проводом гетьманів, боровся і обороняв, сюди належить право-Руська Правда, яку надав-видав Ярослав для «народу свого», сюди належить духова творчість, починаючи від «Слова о полку Ігоревім», сюди належить і наука, до якої можна зачислити й «Поучення Дітям» Мономаха і т. д.

Українське народництво ХІХ віку поставило собі за завдання українську духово-культурну творчість і освідомлювання в ній українського народу в його духово-культурній одності, окремішності і самостійності, щоби згодом завершитися в політичній самостійності.

Національне духово-культурне відродження почалося на Українських Центральних Землях виступом

Котляревського, на Західних Землях виступом Шашкевича, на Східніх Землях (Кубань) появою Кухаренка, на Буковині виступом Федьковича.

І від цього часу вся духово-культурна творчість має, по своєму змісту, народницько-націоналістичний характер. Такий характер мають навіть соціологічні розвідки Костомарова і «Послання» А. Могильницького, «всеслов'янському з'їздові в Празі в 1849 р.»

Політичне відродження в Україні, яке датується вже Кирило-Методіївським Братством у Києві, 1846 р., і Головною Руською Радою у Львові 1848 р., співдіяло з народовецьким духово-культурним рухом, аж вкінці, на Центральних Землях у Києві оформилось у спільну «Револьюційну Українську Партію» (РУП), з самостійницько-державницькою програмою, і націоналістичним кличем «Україна для українців»!

(А тоді ще, щойно на світ прийшли Мусоліні й Гітлер, пізніші творці фашизму і націонал-соціалізму, яким конче намагаються українські «політичні реалісти», приписати вплив на український націоналізм.)

І тимто жоден український світогляд і політичний рух не є так чисто український, як чисто-українським є український націоналізм і націоналістичний рух.

І в тому, на жаль, як видно, і є його трагедія!

Від самого початку змагань українського народу за свою духово-культурну одність і окремішність та політичну самостійність, вороги-сусіди намагалися, й по сьогоднішній день намагаються цю одність, окремішність і політичну самостійність українського народу, різними засобами, способами й методами, включно до «брехні, підступу і насильства» (як, м. інш., «чорна кава», «ікра», «паціфікація»), знищити.

Починаючи різними печенізькими, половецькими, кіпчацькими, «золотими», чи іншими «суздальськими» ордами, через петрівські, яремо-вишневецькі, текелівські, а на лєніно-троцьківсько-муравйово-сталінських ордах кінчаючи, все це було і є спрямоване і призначене на знищення української духово-культурної одности, окремішности й політичної самостійности.

Сьогоднішній «альянс» «соціалістично-демократичних» держав ССРСР, Польщі і Чехословаччини, для «боротьби з українськими націоналістичними бандами», «фашистами» і «бандитами», це є, власне, продовжування нищення українства!

В епоху українського народовецького руху, тобто ставання вже свідомого українського націоналізму, це нищення, за «законом»: «не било, нет і бить не может», відбувалося заборонаю говорити й писати українською мовою, та арештуванням і засланням народівців.

Коли ж це не помагало, і український народовецько-націоналістичний рух усе ж таки розростався і дозрівав, а вкінці завершився і оформився вже, як український політично-державницький рух в «Революційну Українську Партію», тоді Москва придумала інший засіб нищення українства, а саме: для Західніх Земель москвофільство, куплене за золоті рублі, а для земель під окупацією Москви, «під подувом нових вітрів з закордону» «чужі ідеї»!

Нещастям для українського народу, з його політичним націоналістично-самостійницьким ставанням, було те, що якраз в епоху того ставання, до Росії дійшли «нові вітри з закордону» — ліберал-космополітизму й соціал-інтернаціоналізму.

Ці «нові вітри з закордону» Москва зручно використала проти українства!

«Під подувом нових вітрів з закордону», для українського народу «чужих ідей» ліберал-космополітизму і соціал-інтернаціоналізму, які пливли в Україну через Петроград-Москву і тут, відповідно препаровані, заломився український народовецько-націоналістичний рух.

В короткому часі, під впливом тих «чужих ідей» «з закордону» наступив цілковитий розлам «Революційної Української Партії (РУП). Частина членів поваленої РУП перейшла прямо до російської соціалістичної партії, друга частина заснувала окрему «Українсько-соціалістичну партію», а ще одна частина, оскільки не по-

миляємося, лишилась, але переїмувала РУП на «Українську Соціал-Демократичну Партію».

По спараліжуванні ідеї політичного самостійництва, запанувала космополітично-інтернаціональна ідея, згідно з якою вважалось, що «Отделение українского населения от других областей России в особое государство... есть вещь вовсе ненужная для каких би то ни было интересов украинского народа». (Драгоманів: «Програма Вольн. Союза».)

Але ця перемога соціал-інтернаціоналізму над українським народовецько-націоналістичним, політично-самостійницьким рухом, не була повна!

Частина членів РУП заснувала також окрему «Українську Народню Партію». Ця народня партія, хоч несміло, але продовжувала політично-самостійницькі ідеї РУП-ії.

І помиляється «На Чужині», коли пише, що тоді «не було основних, зовсім відмінних, світоглядних різниць, а тим самим не було й загальної світоглядної кризи».

Якщо може не було світоглядних різниць між тими, що вступали до російської соціалістичної партії і тими, що заснували, чи переіменувалися на українські соціалістичні партії, то напевно були світоглядні різниці між ними і тими, що заснували «Українську Народню Партію»! І такі різниці дійсно були. І «спори між старшими і молодшими» не відрізнялися нічим, у світоглядній площині, розуміється, від таких же самих спорів у тридцятих роках на Західних Землях. Лише, що ці, тодішні спори, мали може трохи культурніший характер, як мали спори тридцятих років на Західних Землях, і які дехто, як видно, до них повертає і хоче їх, так по формі, як і по суті продовжувати ще й сьогодні.

Дальший удар українству під окупацією Росії нанесли знов чорносотенна російська реакція, по революції 1905 р. Російська чорносотенна реакція, яка запанувала по революції 1905 р., дозволяла вже лише на заснування духово-культурного осередку, яким було «Товариство Українських Поступовців» (ТУП).

Політичне життя українства частинно підпало під вплив інтернаціонально-російського соціалізму, але не всеціло.

Частина політичного життя пішла в підпілля. Тут, у підпіллі, «Братство Тарасівців», в якому на чоловіче місце вибився Микола Міхновський, продовжувало традиції народовецько-націоналістичного, політично-самостійницького руху, з кличем «Україна для українців» з відомим націоналістичним декалогом.

Аналогічно ріс і розвивався український народовецько-націоналістичний рух на Західніх Землях України під окупацією Австрії.

Від заснування Головної Руської Ради в 1848 р., до творення різних українських політичних партій під кінець XIX століття, питання політично-самостійницьке поставлено чіткіше, як це можна було зробити на землях під окупацією Росії.

Народовецько-націоналістичний рух на землях під окупацією Австрії, головне в Галичині, розвивався головним чином у студентських «Громадах», з яких і вирости кадри «Українських Січових Стрільців».

Ці кадри, виховані в народовецько-націоналістичному політично-самостійницькому дусі, були рішальним чинником у проголошенні самостійности Української Держави і її відбудови в 1918—1920 р.р.

В той час, коли українські соціялісти цілий рік вагалися, що їм робити та проголошували різні, «автономічні» універсали, українські народовецько-націоналістичні кадри, з обох боків Збруча, з-під обох займанщин, домагалися проголошення Самостійної Української Держави, що вкінці й осягнули.

Але встоятись не було сил!

Не будемо сьогодні шукати винуватців упадку Української Держави, та тих аномалій, от хоч би нереалізування Акту Соборности, які діялися в часі державности в 1918—1920 рр.

Але не сміємо забувати й скривати безспірного факту, що львіну частину вини за те все, ноносять «політичні реалісти»

з їхніми соціалістично-інтернаціоналістичними кличами, «боротьбою за існування», «диктатурою пролетаріату» та «пролетарі всіх країн єднайтеся», побудованих на матеріалізмі й безбожництві.

З тими кличами неможливо протиставитися большевизмові.

І ось і ці, так би мовити, тактичні питання, побіч засадничого питання, що матеріалістично-безбожницький і інтернаціональний світогляд є чужий українському народові, так по характеру, духовості і структурі суспільно-національного організму, як вкінці і по традиції, визначили відновлення і посилення українського націоналізму і націоналістичного руху в 1920-их роках, який остаточно оформився в ОУН і майже всеціло прийнятий українським народом і діє по сьогодні.

Український націоналізм і націоналістичний рух органічно впливає з життя українського народу і з його традицій.

І тому закиди, що то є «чужі ідеї» — це дійсно «ненависницький комплекс», що «відноситься не тільки до індивідуальних, але й до масових психопатологічних явищ політичного партійництва.

З тим «ненависницьким комплексом» український націоналізм і ОУН веде боротьбу від самого початку свого відновлення і діяння, про що свідчать різні публікації перед першою світовою війною Миколи Міхновського, а потім, перед другою світовою війною, і в часі тієї війни, різні публікації ОУН, в першу чергу Миколи Сціборського, про що вже загально відомо, і ми їх тут повторяти не будемо.

«Знаючи діагнозу цієї недуги (ненависницького комплексу) та її історію, мусимо приступити до її терапії — лікування. Але скоро, щоб не було «запізно», і щоб знов не опинитися в ситуації, з відомими ваганнями «політичних реалістів» з 1917—1920 років, які співвинні в катастрофі і трагедії народу, а згодом, в сорокових роках своєю постановою, допровадили до братовбивчої боротьби!

Якщо б до тієї братовбивчої боротьби, яку вела лише одна група, та до інших, жалюгідних явищ,

які й сьогодні продовжує ця ж сама група, всі шари й осередки нашої суспільності, та окремі чоловіки, так політичного, як і громадського секторів, зайняли належне становище, то ця братовбивча боротьба і ті жалюгідні і руїнницькі явища, напевно припинилися б, і тим врятували б ми молодь перед депривацією, а суспільне життя доправили б до правопорядку. На жаль, так не є!

Деякі шари нашої суспільності, осередки і чоловіки, супроти тієї групи займали й далі займають виразно прихильне становище, а навіть з нею явно, чи скрито співпрацюють (і то є «підступ і брехня», на яку так жаліється «На Чужині» під фальшивою адресою) і тим піддержували і далі піддержують її, а тим самим співвинні є і в тій братовбивчій боротьбі і в тих жалюгідних явищах.

Один чужинецький соціолог написав, що «злочинець є не лише той, хто поповнює злочин, але ще більший злочинець є той, хто зі злочинцем попід руку ходить»!

Черговим «головним гріхом», який приписують і закидають «політичні реалісти» українському націоналізмові, чи націоналістичному рухові, є «новий вождівський світогляд» і «тотальна диктатура», і що ця «вождівсько-тоталітарна система» також «узята з модних тоді систем».

Тут треба було, заки взялися до писання таких речей, бодай прочитати програму ОУН, пояснення до неї і інші, ще далеко передвоєнні і в часі війни, публікації ОУН, а потім, трохи «холодно і тверезо», бодай трохи, подумати і щойно тоді писати, якщо вже конче хочеться писати.

Далі, деякі речі треба відділити від себе і не лучити їх «котьолькувато» між собою.

«Вождівство», то ще не є «диктатура», а «диктатура», то ще не є «тоталізм», або бодай не мусить так бути, хоч може так бути. Так принаймні доказує нам давня і недавня історія всіх народів, а в тому й наша, та сучасність, так зліва, як і справа.

Отже ж, коли йде про термін і істоту «Вождь», то воно не є чужого походження, ані по формі, ані по змісту. З нашої історії знаємо, що гетьман Хмельницький мав офіційний титул, яким послуговувався в міжнародніх зв'язках — «Dux Cosacorum». Термін «Dux» латинського поход-

ження. Зукраїнізовано цей термін на «Вождь», і його носять всі, хто очолює цілість боєвих сил, у всіх народів. Відомо нам це з історії війська українського. «З демократизовано» той термін в українській мові на «Головний Отаман». Зміна лише в назві, бо істотно то є одне й те ж саме. Хто якого терміну вживає, це питання смаку. Голова ПУН, який рівночасно керує національними революційно-боєвими кадрами, прийняв титул «Вождь». Якщо не керував би тими кадрами, що є неможливе, обмежився б до титулу Голова ПУН, до якого й обмежується в політичних виступах. Але там, де хоче підкрелити, що на попертя своїх домагань має революційно-боєві кадри, там уживає титулу «Вождь». І того «вождівства» українські націоналісти-революціонери не заперечують, і не вирікаються. Навпаки, вони з нього горді. Так само, як українські соціалісти й демократи горді з «Головного Отамана» і його вживають.

Коли йде про «диктатуру», то воно також не є чуже українцям, ані з давньої, ані недавньої історії, а навіть сучасности.

Поминаючи абсолютистичні часи, здається, що питання не лише можливости й допустимости, але й необхідність диктатури, як засаду і форму правління в державі, найчіткіше і найвиразніше та найголосніше підкреслили соціалісти, і то соціалісти демократи, вимагаючи «диктатури пролетаріату», і то лише «пролетаріялу», організованого в соціал-демократичній партії, або іншими словами диктатури партії!!

І звідси розвинулася сьогоднішня модерна диктатура. Ленін — вихованець російської соціал-демократії, створив собі російську комуністичну партію і впровадив диктатуру тієї ж партії!

Мусоліні — вихованець італійської соціал-демократії, створив собі фашистівську партію і впровадив диктатуру тієї партії.

Гітлер — вихованець австрійської соціал-демократії, створив собі націонал-соціалістичну партію, і впровадив диктатуру тієї партії.

Як каже українське прислів'я: «наука не йде до лісу», бо як може бути диктатура «партії пролетаріату», то чому не може бути диктатура якоїсь іншої партії?!

А тепер перейдім до ліберал-демократії взагалі, а української демократії зокрема, з її засадою: «рішає більшість». І візьмім для прикладу, що дуже часто, а майже постійно, тряпляється, що 51% голосів рішає проти волі 49%. Що це є, і як це назвати?! Є це воля народу, чи є це звичайна — найзвичайнісінька диктатура «більшости» над «меншістю» і то «більшости» на 2%, що можна б назвати диктатурою двоох відсотків!

А якщо приймається, що може бути, і є допустима й існує диктатура двовідсоткової більшости над меншістю, то чому не може бути й не є допустиме навпаки?!

І власне, ця засада диктатури індивідуалістичної більшости, викликала і довела взагалі до диктатури і тоталізму!!

І тому український націоналізм відкидає всяку диктатуру, так меншости над більшістю, як і більшости над меншістю, а тим самим відкидає й усякий тоталізм!

Український націоналізм виходить із засади інтересів не більшости чи меншости, лише з інтересів цілоти і рівних прав, у тій цілості, всіх громадян — членів тієї цілоти, зрізничкованих і організованих у станах, які солідарно співдіють, відповідають і рішають, у пропорційному заступництві.

І в тому український націоналізм — як національний солідаризм, протиставиться лібералістичній анархії з диктатурою більшости над меншістю, і тоталітарній кліщі, з диктатурою меншости над більшістю.

Український націоналізм визнає необхідність, але лише національної диктатури, і то лише в часі визвольних змагань, тобто національної революції, про що виразно говорить в програмі ОУН. Але програму ОУН треба бодай перечитати, і аж тоді братися щось писати про український націоналізм.

Думаємо, що всі з тим погодяться, що в часах національної революції, лише національною диктатурою можна вдержати лад і порядок. Доказом того є, що українські

соціалісти і демократи, в часі національної революції в 1917—1920 роках, так на Західніх, як і на Центральних Землях, встановили диктатуру, а саме в Галичині Диктатора Петрушевича, а на Центральних Землях Головного Отамана С. Петлюру.

Може постати питання, чи національний солідаризм відповідає духові і традиції українського народу?

Ми вже вгорі згадали про «Поученіє дітям» Володимира Мономаха, в якому український монарх-князь, одержавши і вдержуючи по своїх предках — Володимирові Великому і Ярославові Мудрому — об'єднаний духово і політично нарід — руський, заповідає своїм дітям і народові, в сучасному і майбутньому, щоб не ворогували між собою й не «крамолили» лише, щоб в єдності і спільними силами, ми сьогодні сказали б солідарно, обороняли нарід і зберігали його державу, бо інакше, вороги — сусіди їх кожного зокрема знищать. Це й є той дух, та ідея солідаризму.

Нащадки Мономаха не послухалися батька і князя держави, під ударами ворогів-сусідів, впала.

Великий гетьман Богдан у тому самому дусі поступив і те саме мав на думці, коли говорив, «хто хоче з нами хліб їсти, мусить Войську Запорозьському служити», «нарід православний обороняти» і «спільно з ним жити і працювати».

Його гідний наступник гетьман Іван Мазепа, перенявши булаву, рівнож закликав до єдності, щоб всі «тягнули в один гуж».

На жаль, між провідною верствою находилися зрадники свого народу і «для панства лукавого і лакомства нещасного» не слухалися тих солідаристичних закликів.

Лише «народ православний» додержувався тих своїх солідаристичних засад і заповітів своїх князів і гетьманів і дружньо й солідарно жив і боронив своїх вольностей і «віри православної».

Дух солідаризму в народі могутнів і закріпився. І цей дух народу і його воля промовляє словами Шевченка до «политих блекотою»: «гуртуйтеся, єднайтеся, у чужому краї не питайте, не шукайте того, що немає і на небі».

У Івана Франка нотка солідаризму ще чіткіше підчеркнена, вже не лише в співпраці, але й співвідповідальності, що є найістотнішим для солідаризму, коли каже: «кожний думай, що на тобі мільйонів стан стоїть, що за долю мільйонів мусиш дати ти одвіт».

І ці нотки солідаризму слідно в цілій нашій літературі різних авторів.

У Шевченка і Франка, як тих, що найближче стояли до народу, що вийшли з народньої гуцці, найчіткіше підчеркнuto ці нотки національного солідаризму, бо вони його одержали в спадку від своїх батьків і бачили його у своїх батьків, в їхньому житті і співжитті з іншими.

І під впливом того духа національного солідаризму, нова провідна верства, яку видав нарід, вже не зриває з народом, а навпаки, навіть ті, які колись зірвали з народом, деякі повернули до народу і спільно — солідарно творили народовецький рух «хлопоманів» і йшли «в народ», щоб його піднести і разом з ним солідарно нести тягарі і відповідальність «за долю мільйонів». І за цю солідарність з народом, вони не то, що не одержували нагороди, але, навпаки, терпіли переслідування включно з засланням на каторжні роботи. Але це їх зовсім не відстрашувало. Навпаки, це додавало їм сили духа і м'язів. Вони життя своє складали і складають на жертвеннику Батьківщини, в солідарності з народом у його змаганні до політичної самостійности.

Те саме явище солідаризму зустрічаємо в народі в його повсякденному житті. В цьому міг переконатися кожний, хто побував на селах, головно в часі першої світової війни на центральних землях України, де селяни солідарно несли тягарі, головно господарські, не будучи до тієї солідарности ніким примушені, лише власною совістю!

Не меншим доказом національної солідарности є наш артільний і кооперативний рух у господарській ділянці.

Є дійсно поверховістю, щоб не сказати примітивізуванням і простаченням національного солідаризму, мішати, чи утотожнювати національний солідаризм, як ідею і си-

стему, з кон'юнктурною і переходною «солідарністю» чи «солідарною поставою», в такій чи іншій складній ситуації, для переведення такої, чи іншої ударної акції, чи реакції, щоб згодом розійтися і далі взаємно себе поборювати.

Прикладів такої «солідарности», чи «солідарної постави», маємо навіть з недавнього минулого дуже багато. Прикладом: солідарно виступали альянти в боротьбі проти держав осі; солідарно виступали держави осі проти альянтів; солідарно виступали всі німецькі інституції й установи, станиці й інстанції в нищенні поневолених народів і їхньої культури та всякого дорібку; всі українські політичні партії солідарно поборювали і нищили український націоналізм і націоналістичний рух ОУН. Думаємо, що зразків на «солідарність» вистачить, хоч можна б їх наводити більше. «За солідарність» таку виписалося не мало паперу і чорнила, та не один охрип від її проповідування, чи то на зібраннях, чи через радіо. Але чи та «солідарність» зобов'язувала когонебудь зі «солідаризованих» до чогось більшого, як до поборювання когось? І чи та «солідарність» вдержалася по закінченні солідарної боротьби, або навіть впродовж тієї ж боротьби, щоб її «солідарно» закінчити? Така «солідарність», чи «солідарна постава» зовсім не перешкоджала «солідаризованим», вже продовж «солідарної» боротьби, не згадуючи вже по боротьбі, взаємно собі кинутися до горла, чи обвинувачувати одні-одних, взаємно на нюрнберському процесі, в воєнних, чи невоєнних злочинах.

Чому ж так сталося з тією «солідарністю»? Зовсім просто. Та «солідарність» побудована, чи створена була лише на негативізмі, тобто не поборюванні, нищенні, чи руйнуванні когось чи чогось. Тій «солідарності» бракувало одного, що й у змістовлює справжню солідарність, а саме, конструктивно-будуючої ідеї, та відповідальності за висліди чи наслідки. І коли прийшла хвилина тієї відповідальності, та «солідарність» скінчилася. І тому доля кожної такої «солідарности», викалькульованої чи обчисленої на інтерес, була, є й буде такою, яку бачимо на тих прикладах. Бо така «солідарність» чи «солідарна постава», іменно «постава», то є звичайна спілка, щоб не сказати супряг, для якої,

чи для якого надуживається терміну «солідарність» чи «солідарна постава», або навіть «національна солідарність», дійсно «для мізерних цілей» і робиться дійсно «засобом тактичного маневрування» в поборюванні своїх противників чи ворогів.

І слушно сказано, що «з такою національною (а ми додамо й міжнаціональною) солідарністю український нарід не може мати нічого спільного».

Український нарід прийме і сприйме, бо відповідає його традиції і духовому наставленню, лише конструктивну і будуючу національну солідарність, побудовану на національному солідаризмі, органічно впливаючому з універсалістично-ідеалістичного світогляду й ідеї абсолютного Духа, та чіткій і стрункій органічній системі побудови суспільного життя, і строгій відповідальності.

Отже ж, національний солідаризм у нашому народі є явищем органічним, що впливає з морально-етичних засад, які панують в українському народі.

Вкінці ще одним закидом «політичних реалістів» українському націоналізмові, є закид етичної натури, а саме, що він послуговується «брехнею, підступом і насильством», що й довело, на їх думку, в «сорокових роках до братовбивчої боротьби».

Питання етики, головню в часі визвольних змагань, дуже, так би мовити, делікатне, але нема ради, раз такий закид зроблено, і то чомусь лише українському націоналістичному рухові і то в цілому, то треба на нього відповісти.

І тут, знов таки, треба відділити від себе три різні речі, які не мусять і, в конкретному випадку, не мають, з собою нічого спільного, а саме: 1) «брехня» і «підступ», 2) насильство, 3) братовбивча боротьба.

Коли йде про перший закид, тобто «брехню» і «підступ», то насувається питання, де й коли ОУН, чи українські націоналісти, та чи лише українські націоналісти, застосовували «брехню і підступ»?

Ми знаємо дуже добре, що брехнею і підступом в політиці, головню супроти українського народу, впродовж цілої історії аж по сьогоднішній день, послуговувалися й послуговуються всі сусіди, головню займанці, а у висліді ділилися українськими землями. На приклади зайво витрачувати час і місце.

«Хто без гріха, хай підійме камінь і кине в неї», сказав Христос до книжників і фарисеїв. Книжники і фарисеї мали ще на стільки почуття моралі і етики, що відійшли, не кидаючи каменем.

«Політичні реалісти» з «На Чужині» «кинули каменем», а рівночасно про себе пишуть: «мета була спільна визнаванням одного і другого» (тобто «політичних реалістів» з «На Чужині» і українських націоналістів) світоглядів — відбудова незалежної суверенної соборної (підкр. наше) української держави, лише «політичні реалісти» для «скріплення своєї нації хотіли використати, що було можливе», і тому співпрацювали з окупантом, байдуже в якій формі!

Хочемо вірити, що так воно було, і віримо, що так воно було!

Але при цьому насувається питання: що тут зробити з «етикою» «брехні і підступу» «політичних реалістів»?!

Тяжко собі навіть уявити, і то було виключене навіть у Польщі, не кажучи вже про ССРСР, щоб окупант, якому відомо, або який лише підозріває, що хтось працює на те, щоби «скріпити свою націю» для «відбудови незалежної суверенної соборної держави», зі земель, які він окупує, та, що для тієї цілі «використовує, що є можливе», не зажадав від такої людини заяви, яка заперечувала б тому. Бо ж інакше, такі люди в Польщі, в найкращому випадку, були звільнені з праці, а в гіршому — викриті, сиділи в криміналі, а в ССРСР були негайно фізично знищені. Отжеж, щоби зберегти себе і працювати для «скріплення нації» і «відбудови соборної держави», треба було або поступати так, щоб окупант не розшифрував дійсних інтенцій у праці, або складати фальшиві заяви. І одно і друге в дійсності є «брехня» і «підступ». Отжеж, до чого тепер признаються «політичні реалісти»?! Чи до того, що вони тоді, в «льояльній» співпраці з окупантом, послуговувалися супроти нього «брехнею і підступом», чи,

що вони тепер, пишучи про це, послуговуються супроти нас «брехнею і підступом»?! Щиро заявляємо, що ми хотіли б почути, що то було тоді, а не тепер!

Але в такому разі, пощо це видвигається і пишеться?!

Може ми це коротко вяснимо і при тій нагоді вясниться й «братовбивча боротьба в сорокових роках»?

Кожний, хто жив на Західніх Землях у тридцятих роках, дуже добре пригадує собі той жалюгідний й несамотивий божевільний герць інтриг і інсинуацій навколо ОУН, а рівночасно з тим тупцювання перед молоддю. При кожній нагоді і на кожних прилюдних зібраннях кожна промова «політичних реалістів» кінчалася одним і тим самим «рефреном»: «ви молодь, ви майбутнє нації». І молодь приймала цей «рефрен» по-своєму, тобто, не те, що вона — то майбутнє нації, лише, що майбутнє нації — то вона. То був зразок, як не вільно виховувати молодь! Всі заходи Проводу Українських Націоналістів і ОУН припинити цей герць «політичних реалістів», які деморалізували молодь, були безуспішні. «Політичні реалісти», щоби здобути молодь, відірвати її від ОУН і перетягти її у свій табір, продовжували той герць. Ми не будемо наводити тих усіх «підступів і брехні», якими тоді послуговувалися «політичні реалісти», щоб розбити ОУН. Аж вкінці в 1940 р. частина молоді збунтувалася проти свого Проводу ОУН і покинула ряди ОУН. Сталося те, чого так бажали собі «політичні реалісти» і над чим впродовж десяти літ безупинно, систематично і послідовно працювали. І для нікого не є таємницею, бо ж це загально відомо, що цілий табір «політичних реалістів», включно з табором УНР, в 1940 р. став по стороні збунтованої молоді і спільно створили у Кракові «політичний центр», злегковаживши тодішні пропозиції полк. А. Мельника творити координаційний центр. Ось, нарешті, зловили ми молодь, — думали й говорили «політичні реалісти», — за яку так тяжко боролися й витратили стільки енергії і грошей, впродовж десяти літ, і кинулися в обійми тієї збунтованої молоді, спільно «вирішивши», що «мельниківці» це «бунтівники» і «розбивачі».

Це були «медові місяці» старих «політичних реалістів» із своїми вихованками — збунтованою молоддю. Створивши

спільний «політичний центр», «новоженці» домовилися й умовилися їхати спільно — разом «у пошлюбну подорож» на Схід. Але молоді «коханці» зрадили стареньких «політичних реалістів», і в червні 1941 р. погналися самі на Схід.

І тут перше неприємне «супруже» розчарування стареньких «політичних реалістів» — адораторів молоденьких «коханців».

І звідси походить закид «брехні і підступу». Але «плачте, очі препогані, бачили що купували, їжте, хоч повилазьте». Але дайте спокій українському націоналізмові та ОУН.

І було б це комічне, якщо б воно не було трагічне. Бо ж створений із старими «політичними реалістами» «альянс» і спільний «політичний центр», з одного боку дав тій «молоді» відвагу на братовбивчу боротьбу з тими, яких зрадили, а з другого боку, дав їй «легітимацію» перед громадянством у краю, на яку дався зловити навіть найвищий Достойник гр.-кат. Церкви Митрополит Шептицький.

І тут, у «політичних реалістів», за таку «брехню і підступ» зріс «ненависницький комплекс» до українського націоналізму в цілому.

Але з мотивів, які ми вже вгорі навели, ми мусимо якнайрішучіше застерегтися проти втягання українського націоналізму в герці «політичних реалістів», які вони виправляли з молоддю і українським націоналізмом та націоналістичним рухом впродовж тридцятих років, і які покінчилися розламом в ОУН та братовбивчою боротьбою і які вони, як бачимо з «На Чужині», сьогодні задумали відновити й продовжувати.

Український націоналізм не потребує жодного «лікування» з «ненависницьких комплексів», бо їх у нього немає, а вже найменше того лікування можна очікувати від «політичних реалістів», які, як бачимо, дійсно просякнуті «ненависницьким комплексом» до українського націоналізму.

Кадри українського націоналізму очищені «від усіх тих випадковостей, які між ними були, а які сьогодні вже знаходяться в рядах або старих «політичних реалістів», або творять новий табір т. зв. «неодемократів», започаткований 1940 р., при активній піддержці «політичних реалістів» з «На Чужині» й інших.

Вкінці ще одним «первородним гріхом», який «політичні реалісти» приписують, знов же таки, чомусь лише українським націоналістам, є «насильство»!

Але чому той «гріх» приписується українським націоналістам, то Бог святий знає. Якраз навпаки!

Українські націоналісти від самого початку і по сьогоднішній день поборювали й далі будуть поборювати всяке насильство, звідки воно не походило б, і над ким воно не було б поповнюване, в першу чергу насильство «демократичних» і не «демократичних» окупантів, над українським народом; далі насильство «диктатури пролетаріату» над непролетаріатом; насильство індивідуалістично-демократичної більшості над меншістю; та вкінці тоталітарне насильство меншості над більшістю. Власне, що ніхто інший, лише український націоналізм веде боротьбу з тими всіма насильствами, проповідуючи національний солідаризм і міжнародний солідаризм, який є його програмовими завданнями і ціллю так у внутрішній, як і зовнішній політиці, і яких послідовно, в практичному житті, додержується й буде додержуватися.

І якщо й українські «політичні реалісти» з «На Чужині», й інші будуть уникати насильства, і перестануть ним, у практичному житті, так у політиці, як і поза політикою, послуговуватися, то це буде «найуспішніший «терапевтично-лікувальний» засіб, який напевно усуне «ненависницький комплекс» і тоді настане «український мир» і «підстави української внутрішньої політики».

Українського миру і підстав української внутрішньої політики не досягнеться «рухом», хоч би його називати «національно-державним», в якому механічно, як в одному «котьолку», зібралися «люди, які прийшли до нього, відкидаючи (на їхню, впливаючу з «ненависницького комплексу», думку; наша вставка) безплідні сьогоднішні поділи, тобто прийшли на основі заперечення «старого режиму», але не маючи, «візії й тез нового»! А це є найголовніше в кожному рухові, а тим більше в «рухові», який претенсіонально «відкидає безплідні сьогоднішні

поділи» і заперечує «старий режим» та хоче з ним боротися, щоб... запровадити, «український мир» і дати «підстави української внутрішньої політики».

Отже ж, автоматично насувається питання: на основі чого і в ім'я чого, коли не мається «візії і тез нового»? На основі «синтези» назверхніх форм, які пропонується і проповідується тим «рухом»? Безнадійна справа! «Синтезою» самих форм: монархічної, республіканської, демократичної, вождівської і т. д., яку пропонує і проповідує той «рух», не даючи тій «синтезі» змісту, ще ніхто, ніде, ніколи нічого не осягнув, за винятком тоталітарної клітки, і ледве чи осягне й той «національно-державний рух». Хіба що хоче створити нову «синтетичну» тоталітарну «клітку»!

І тому ми твердимо, що підставою української внутрішньої політики, яка довела б до українського миру, може бути лише чітке зрізничкування й зорганізування української суспільності та її життя на підставах чітко означених світоглядів та візії й тез нового сьогоденішнього й майбутнього, та вкінці їхня координація, чи солідаризація в конкретних і практичних діях чи акціях.

Це є, від основ аж до завершення, струнка і органічна концепція, як підстава української внутрішньої політики і українського миру.

Цю концепцію опрацювали, запропонували й проповідують українські націоналісти (ОУН) під проводом полк. А. Мельника, і тієї концепції, що впливає з національного солідаризму, придержуються й будуть придержуватися в український внутрішній політиці.

Ця концепція є суто українська, відповідає духові і традиції українського народу та вимогам сучасного й майбутнього, вільна від «чужих ідей» і на поспіх препарованих концепцій «під подувом нових вітрів з закордону».

Тим шляхом усунеться всяке насильство одних над одними, а тим самим і «ненависницький комплекс».

Вкінці останній закид, а властиво безсоромна клевета, що впливає з «ненависницького комплексу», є те, що «зразу провінціонональна суперечка виявила 1941 року намагання перекинутися на всю Україну й поділити її на два табори — т. зв. мельниківців і бандерівців. Почалися трагі-

комічні перегони на схід. Є в тому всьому все ж таки велика міра почуття меншецінності, свідомість своєї провінціо-нальності, коли обидві групи зараз же намагаються дати почин до якихось всеукраїнських фірм — надбудов, що були б під їх кермою, але давали б їм титул соборності. Кінець-кінців із тих намагань зродилася і т. зв. Всеукраїнська Національна Рада, під покровом однієї групи, і Українська Головна Визвольна Рада (УГВР) творіння і знаряддя другої групи. Починається заманювання і ловля східніх душ, особливо серед політично безполіх інтелігентських спеців,— і натиск і терор супроти тих, що слушно не думають приймати за свої — галицько-провінціональні суперечки, і то зроджені в неіснуючій нині польсько-німецькій дійсності. Все те викликає нехіть і поглиблює іноді недовір'я між галичаними і придніпрянцями, знову роздряпуючи ще «болючу близну». А тому, радить акушер від «гоєння» «болючої близни», знов «обидві групи мусять очиститися від усіх чужих привнесень і українське громадянство повинне допомогти їм пройти той процес очищення». (На Чужині», ч. 2 з дня 20 квітня 1947, стор. 7.)

Ось який шлях вибрали собі панове з «На Чужині» до створення «підстав української внутрішньої політики» та «консолідації українських сил» чи вкінці «українського миру».

Читаючи те все, не знаєш, чому більше дивуватися: чи дійсно «почуттю меншецінності» і безсилости, чи безсоромній нахабності, чи вкінці такому ж самому безсоромному цинізму.

Одно в тій писанині є позитивне, а саме, що це пишеться вже сьогодні, коли живуть ще ті, які, якимось чудом, лишилися живі з тих, які «перекинулися на всю Україну» і які можуть відповісти всім безсоромним цинікам, що найглибше почуття національного обов'язку називають «трагі-комічними перегонами», «почуттям меншецінності» і «свідомістю своєї провінціо-нальності».

Ми не будемо й не думаємо відповідати за вихованців «політичних реалістів», «так званих бандерівців», чи «неодемократів». Це є ваша, так би мовити, сімейна справа. Але, коли в когось немає почуття всеукраїнськості й соборності

та зрозуміння чину для всеукраїнськості й соборності, то може знайдеться бодай настільки пристойності й етики, щоб перестати своїм цинізмом плямувати пам'ять тих, з «табору т. зв. мельниківців», які, в боротьбі з обома окупантами тисячами згинули, замучені і закатовані тими ж окупантами, за цю ж саму всеукраїнськість і соборність, і ці ж самі «фірми-надбудови».

Не думаємо довше зупинятися над тим цинізмом і блюзнірством. Бо шануємо світлу пам'ять тих героїв, що впали з рук катів за цю соборність, а не за «титул соборності».

А писати у своєму цинізмі, що т. зв. мельниківці «заманювали» і «ловили» «східні душі» та при тому послуговувалися «натиском і терором» — це є ганебна клевета!

Над питаннями: чому й інші не робили ті «трагікомічні перегони на схід» і «перекинулися на всю Україну», тоді, коли того ніхто, за винятком окупантів, нікому не забороняв, лише треба було трохи ризикувати; хто причинявся, на тих всеукраїнських і соборних просторах, до виловлювання й нищення «т. зв. мельниківців», чим прилюдно чванилися у Львові й Криниці; хто «заманював і ловив східні душі», починаючи, але аж від Львова, бо далі на схід небезпечно було за ними їхати, та якими засобами, і чи в тому брала участь т. зв. «Всеукраїнська Національна Рада»; хто й коли творив, та що то є Всеукраїнська Національна Рада, і чи вона є «під покровом однієї групи»; де є «політично-безполі інтелігентські спеці» а де «політично-полові спеці»; та вкінці, хто «роздряпує ще болючу близну» «недовір'я між галичанами і придніпрянцями» і кому треба і хто «мусить очиститися від чужих привнесень», тут наразі не зупиняємось, і на ті всі питання ми своєчасно відповімо!!

Тут можемо лише порадити, що якщо дійсно хочеться українського миру, то треба звертати з обраного, такого шляху, або просто усунутися зі шляху до українського миру.

Дня 1 липня 1946 р., створено Координаційний Український Комітет (КУК) і прийнято всіма, хто входив у склад КУК-у, за підставу праці такі засади: а) здорове громадське

і політичне життя нації має базуватися на твердих принципах права і християнської моралі.

.

г) Українські політичні чинники визнають у публічному житті нації такі основи для реалізації консолідації: свобода думки і слова, взаємна лояльність, чесна критика відмінних поглядів... Одночасно виключають поборювання осіб, ідей і рухів за собою клевети, інсинуації, очорнювання та денунціації.

Отже ж?! Думаємо, що це повинне зобов'язувати й «На Чужині», якщо хочеться, розуміється, причинитися до здорового громадського і політичного життя нації та до реалізації консолідації.

ЗАКІНЧЕННЯ

Кожна, об'єктивно і здорово, політичними категоріями думаюча, людина, не лише українська, але й чужинецька, без уваги на її світоглядіві і політичні переконання, яку не затьмарив «ненависницький комплекс» особистих чи групових поражунків, якщо не назовні, то бодай внутрі у власній совісті і національній амбіції, якщо не з національних почувань і логічного думання, мусить признати, що український націоналізм і націоналістичний рух органічно впливає з життя, традицій і історичного ставання українського народу, і що той, і лише той рух, впродовж історії, по сьогоднішній день, рятував і рятує, боронить і зберігає український нарід, як одну і окрему національну спільноту, і формує та веде чинні змагання українського народу за віднову його Самостійної Соборної Держави.

І треба з вдоволенням і радістю признати і ствердити, що така місія, завдання і роля українського націоналізму і націоналістичного руху має повне зрозуміння і признання в українському народі, і таким його бачить український нарід.

Це стверджують наші брати за океаном «американські українці» в американській українській «Свободі» за дні 15 і 16 січня 1947 р., яка пише дослівно таке: «одинокую реальну вартість для справи визволення української нації має активність та боротьба за визволення; її взяли на свої плечі націоналістичні групи. Інші партії були пасивними глядачами тих історичних подій».

Всім відомо, що «Свобода» не є ані націоналістичним органом, ані не має якихось надмірних симпатій до українського націоналістичного руху; але тут говорить

совість і національна амбіція, на основі стверджених фактів і історичної та сучасної дійсності!

Але, на превеликий жаль, не всі так думають, а властиво не всі хочуть це признати. Є в нас люди, які як раніш, так і сьогодні ведуть боротьбу з українським націоналізмом і націоналістичним рухом, уживаючи в тій боротьбі тих же самих аргументів, що й колись, додаючи до них, сьогодні кон'юнктурний, ще один «аргумент», а саме, що, мовляв, «український націоналізм і націоналістичний рух виконали вже свої завдання, а тим самим закінчили свою місію і на сьогодні вони вже зайві».

Тут, у тому новому кон'юнктурному «аргументу», є вже бодай одно позитивне, а саме, що наші «політичні реалісти» і їхні, також кон'юнктурні, підголоски, які шукають притулку й кар'єри, сьогодні вже признають, що український націоналізм має, чи пак мав, місію і завдання. Це вже ознака отверезіння «політичних реалістів», якщо не тактичний маневр їх підголосків, які ще вчора з кон'юнктурних мотивів, були «націоналістами», а сьогодні, з тих же самих кон'юнктурних мотивів, є «політичні реалісти». Але твердити, що український націоналізм і націоналістичний рух «виконали вже свої завдання, а тим самим закінчили свою місію й на сьогодні вони вже зайві», це значить виставляти собі самому свідомство убожества думки і знання тієї місії, завдань, а головне істоти українського націоналізму і націоналістичного руху, та того «сьогодні»!

Український націоналізм, з його національним солідаризмом, як ідеєю і системою, та націоналістичний рух, як реалізатор тієї ідеї і системи, будуть існувати так довго, як довго існує український нарід, як духово-культурна, одна національна спільнота.

Думати, що, вбивши український націоналізм, можна буде вдержати при житті український нарід, як одну і окрему, самостійно діючу, національну спільноту, є те саме, що думати, що, пробивши затруєним кинжалом серце людини, можна її буде вдержати при житті.

Український націоналізм — це є, власне, серце і душа українського народу!

І може ніколи так, як, власне, «сьогодні» потрібно українському народові того його серця і душі, щоб вони його єднали в національному солідаризмі, для боротьби з безсердечним і бездушним, просякним наскрізь матеріалізмом, московським комуно-більшевизмом!

Російському більшевизмові, з його матеріалістичним колективізмом, можна успішно протиставити лише український націоналізм, з його ідеалістичним національним солідаризмом!

А, власне, націоналістичний рух є тим, який реалізує той національний солідаризм і веде, і як уже вгорі об'єктивно стверджено єдино реально. Чи успішно — це покаже майбутнє! Віримо, — успішно!

Натомість не віримо, щоб можна успішно побороти більшевизм старими кличами «боротьби за існування», які в 1917—1920 роках так трагічно покінчилися для українського народу.

Справа ясна і неспірна, навіть для наших «політичних реалістів».

В такому разі насувається питання, з чим політичні реалісти ведуть боротьбу: чи з українським націоналізмом і націоналістичним рухом, з його «вождівською системою», чи просто з ОУН, як з політичною організацією?

Відповідь на це питання дасть нам перебіг тієї боротьби від самого початку по сьогоднішній день.

Чинна визвольна акція УВО в 20-тих роках опанувала, майже без решти, всі верстви українського народу, так у краю, як і на еміграції.

Не перечимо, що в тому, побіч здорового і дійсно політичного реалізму визвольних змагань, було дещо й романтики, головню в молоді.

Розрив УВО з «політичними реалістами» (які спочатку в своєму «політичному реалізмі» надіялись на Антанту, що «вирятує Східню Галичину з польської опресії», а згодом, з таким же самим «реалізмом» надіялись, що «відбудувати незалежну суверенну соборну державу» можна промовами й деклараціями з соймових трибун, чи іншими меморандумами й пропагандою), яким полк. Е. Коновалець

протиставив чинні визвольні змагання, що тоді і тепер «політичні реалісти» називали й називають «політичною романтикою» (хай собі шан. читач сам виробить погляд, що в політичних визвольних змаганнях треба назвати дійсною «політичною романтикою», а що дійсним «політичним реалізмом»; чи надії на Антанту, яка дасть «Україну» і промови з соймових трибун, та словесну усну, чи писану пропаганду, чи, в протилежність до того всього, таки реальний чин), та заходився над організуванням політичної підбудови своїх чинних змагань, викликала в цілому таборі «політичних реалістів» паніку.

І не безпідставно. Всі ж бо вони, «політичні реалісти», дуже добре здавали собі справу, що, опанована УВО організацією і її чинними змаганнями, українська молодь, майже автоматично перейде в ряди політичної організації, плянованої Е. Коновальцем. Це ж знов загрожувало існуванню, в близькому майбутньому, всіх українських політичних партій і «реальній політиці», позбавленій, таким чином, нарібку.

З того приводу почалося «паломництво» до полк. Е. Коновальця з метою «перекопати його, що творення нової політичної організації зайве, і що для визвольних змагань вистарчить УВО, а ідеологічно-політичну підбудову дадуть вони, «політичні реалісти», виявляючи при тому охоту «навіть» прийняти ідеї українського націоналізму.

Розуміється, що таких «щирих», «без тіні» «підступу й брехні», «переконуваль» «політичних реалістів», полк. Е. Коновалець, який мав ясні візії і тези нового націоналістичного руху, не міг навіть під увагу брати.

Останній «паломник», який ще сьогодні, слава Богу, між живими, від «політичних реалістів», прибув ще й на І-й Конгрес Українських Націоналістів в 1929 р., думаючи, що може ще в останній хвилині запобіжить створенню нової політичної організації українських націоналістів. Коли ж це виявилось безнадійним, тоді «паломник» поставив іншу «делікатну» «пропозицію», а саме, щоб полк. Коновалець не очолював тієї нової політичної організації. Коли й цю «щирю» «пораду» відкинуто, тоді «паломник» запропонував, силуючись на різні-прерізні «аргументи», щоби прилюдно не оголошувати того, що полк. Е. Коновалець очолює ОУН. Про що ж ішло в тих двох останніх «щирих» «порадах»? Може турбота за особу загальнолюбленого і по-

важаного полковника? А може турбота «політичних реалістів» за націоналістичний рух і нову ОУН? Зовсім ні! Ходило «політичним реалістам» про те, щоб ОУН ім'ям полк. Е. Коновальця не здобула популярності, і щоби, таким чином, можна було її легко поборовати.

Коли ці всі заходи «політичних реалістів» не допустити до створення ОУН, або бодай очолення її Е. Коновальцем, чи проголошенням такого очолення, не принесли жодних успіхів, тоді «політичним реалістам», для рятування себе і своєї «реальної політики», не лишалось нічого іншого до вибору, як боротьба з ОУН. І ця боротьба «солідарно» всіх таборів «політичних реалістів» з ОУН почалася. Боротьба нещадна і брутальна, починаючи нещадною критикою чинних визвольних змагань, а кінчаючи на інтригах і інсинуаціях проти чоловік осіб ОУН, за винятком, розуміється, Е. Коновальця, бо то було б згори засуджене на невдачу, з уваги на популярність і загально відому чесність Е. Коновальця.

Вкінці пущено безсоромну і нікчемну клевету, що ОУН є «чужою агентурою». Ще й нині пишеться, але вже лише про «чужі ідеї». Ця нещадна боротьба українських «політичних реалістів» всеціло була співзвучна з такою ж самою акцією ворогів українського народу — так зправа, як і зліва, окупантів України!

Не можна заперечити, що це на деякого впливало. Але не в таких розмірах, як цього собі бажали вороги ОУН.

Тоді, для улегшення собі боротьби, «політичні реалісти» — противники чинних визвольних змагань і ОУН, яка і єдина такі змагання вела, почали творити нові, окремі націоналістичні політичні організації.

Таким чином постала у Варшаві «Молодо-Націоналістична» група, яка гуртувалася навколо відомого своїми деморалізуючими статтями журналу «Ми». Писання того журналу, в якому брали участь і старші «політичні реалісти», а між іншими й пан Михайло Рудницький, здається сьогоднішній редактор червоної «Вільної України» у Львові, були зразком морального упадку того середовища у Варшаві.

У Львові постала в 1933 р. націоналістична партія під назвою «Фронт Національної Єдності». у склад якої

входили елементи «на основі заперечення старого» — того, що досі визнавали, тобто ті, яких викинула ОУН, які виступили з УНДО-ння, з КПЗУ, гетьманців, і т. д., створивши собі «візії й тези нового» т. зв. «творчого націоналізму»!

ФНС побудована була всеціло на «вождівській» «диктаторско-провідницькій системі», про які сьогодні, в «На Чужині» (бо така кон'юнктура) пишеться, що то були «чужі ідеї», «для молодії духовости» «невідповідні і шкідливі».

І звідси, з тих «бастіонів» — «молодих» у Варшаві і «творчих» у Львові «націоналістів», посилюється той несамовитий похід — герць «політичних реалістів» проти ОУН, про який ми, вже двома наворотами, вгорі згадували і тут зайво повторяти.

Чим той герць закінчився, також відомо: депривацією молодії і розламом в ОУН, до якого закликалося і який систематично і послідовно підготовлялося табором «політичних реалістів».

І тому, і лише тому, як наслідок того несамовитого герцю проти ОУН, що випливав із «ненависницького комплексу», дійшло «не тільки до індивідуальних, але й до масових психопатологічних явищ», яким є і розлам в ОУН і який «розрядився в сорокових роках у братовбивчій боротьбі». На основі наведених фактів, «політичні реалісти» не можуть сьогодні заперечувати, що вони до того не причетні! Вони те все підготували! Отже ж, як із того ясно виходить, боротьба велася не з націоналізмом, чи його «вождівською системою», лише боротьба велася конкретно з ОУН, як політичною організацією і як суперником у політичному житті, за впливи на маси, в першу чергу на молодь.

Тим ми не хочемо сказати, що в ОУН було все ідеально і в порядку. В ОУН були так, як у всіх інших політичних організаціях чи партіях, а тим більше в ОУН, як політично-революційній, та ще до того підпільній організації, яка вела чинні визвольні змагання, були різні неадаптованості, промахи і т. п., які напевно мали також вплив на розлам в ОУН. Але напевно тими неадаптованостями і причиною розламу не було те, що ОУН побудована на «вождівсько-провідницькій системі». Бо така система, в революційно-чинній організації — чи вона буде підпільна, чи легальна,

є необхідна, як необхідна їй система приказів у війську. Все залежить лише від того, як хто розуміє і як користується тією системою.

Ми також не заперечуємо, що в системі, а навіть програмі ОУН є дещо, що «взорване» на «чужих ідеях».

Але ми питаємо, про що ми досі мовчали, а котрі то українські ідеологічно-політичні партійні ідеї, системи, і програми так по істоті, як по формі, а навіть термінології сьогодні існуючих «партій» чи «союзів»: соціалістичні, демократичні, радикалістичні, республіканські чи може «безпартійно-блюкові», є суто українські, без наслідування чужих?!

І чи ми колинебудь, комунебудь робили або робимо з того приводу закиди про «чужі ідеї», наслідувані «під подувом нових вітрів з закордону», які «брехнею, підступом і насильством» насаджувані були і є українському народові?!

І чи ми колинебудь, комунебудь з українських партій, чи союзів, робили з того приводу закиди про наслідування Монтеск'є-Руссо, Маркса, Плеханова, Герцена, чи Пілсудського?!

Ми того не робили й не робимо, бо ми зовсім свідомі того, що сьогодні вже ледве чи можна видумати щось «нового». І тому так філософи, як і правники чи інші, при формулюванні ідеї чи політично-партійних програм та державних конституцій, послуговуються вже існуючими ідеями і зразками.

Розуміється, що ці ідеї мусять бути дійсно ідеями, а не компіляціями, і мусять відповідати духовому наставленню і традиції, а щонайголовніше — доцільності, і мусять формувати, а не лише охоплювати.

А тепер приймим, що факти і дійсність, нами представлені, не існували, і що розлам в ОУН і жалюгідні злочинні явища братовбивства, лише з однієї сторони виломників, спричинені були колишніми недомаганнями ОУН (що ми категорично відкидаємо), то чи це у правнює когонебудь сьогодні, власне сьогодні, в часі консолідації, коли речником українського націоналізму є ОУН під проводом полк. А. Мельника,

яка заініціювала, і бере участь в консолідації, як своїй засадничій лінії в українській внутрішній політиці, то, повторяємо, чи це управнює й дозволяє на критику українського націоналізму і націоналістичного руху в такій формі, як це робить «На Чужині»?!

Ми вважаємо, що така форма боротьби з українським націоналізмом і націоналістичним рухом, яку вжили панове в «На Чужині», аж ніяк не починається до оздоровлення чи «терапії-лікування» української світоглядової, а від себе додамо — і морально-етичної «кризи», яку, як з того видно, глибоко переживається, ані таким шляхом не дійдемо до «українського миру».

В сьогоднішній епосі поступу і стану культури «терапії-лікування» мусять переводити лікарі, а не знахори-фельдшери, а мир можуть створити лише люди, які позбулися старих, «ненависницьких комплексів» і які не лише деклямують і деклярують, але, і то найважніше, і в практичному житті керуються християнською мораллю і етикою, яка в основі своїй збудована на терпимості і толерантності, і яка сформульована в дуже ляпідарній формі «не роби другому — що тобі не миле»! Українські націоналісти ОУН, відновлюючи в 1941 р. консолідаційні заходи, поставили і всім проголосили тезу, якої досі придержувалися і далі будуть придержуватися, а саме: хто хоче говорити про майбутнє, той мусить призабути минуле. Думаємо, що лише люди, які визнають цю тезу, можуть створити «український мир».

Віriamo свято, що такі люди в українстві знайдуться і ми дійсно вийдемо з кризи і створимо український мир.

В
75

Д. -
6, п. -